

KULTÚRA

ROČNÍK XV. – č. 17

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

17. OKTÓBRA 2012

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,20 €

Pri príležitosti výročia vydania Encykliky pápeža Jána Pavla II. *Fides et Ratio* Konferencia biskupov Slovenska slávnostne udelila rovnomennú túto cenu J. Em. kardinálovi Jozefovi Tomkovi. Stalo sa tak 13. septembra 2012 v bratislavskom Primaciálnom paláci. Ocenení boli ďalej doc. RNDR. Oľga Erdelská, DrSc a in memoriam Prof. RNDr. Anton Hajduk. DrSc. Pri tejto príležitosti mal J. Em. Jozef Kardinál Tomko pri sv. omši v kostole Jezuitov v Bratislave homíliu s aktuálnou témou ideálneho človeka, ktorú publikujeme.

AKO SI PREDSTAVUJEME
IDEÁLNEHO ČLOVEKA
PRE DNEŠNÚ SPOLOČNOSŤ?

Na túto otázku by nám ľudia asi dali rôzne odpovede. Pre niektorých ľudí by to mal byť človek pevného, vykresaného, rozhodného charakteru, ktorý ide pevne za svojím cieľom, nedá sa príliš ovládať citmi, vie si vy dobyť svoje miesto na svete a tvrdo presadzovať svoju vôľu a svoje plány; inými slovami taký menší superman, víťazný vo všetkých sporoch a ťažkostiach. - Iní ľudia vedia obdivovať obetavého človeka, ktorý je schopný hrdinských skutkov, aby zachránil život priateľovi alebo príbuznému, pomohol druhému v biede a potrebe, vedel sa chovať citlivo a priateľsky, prejavil spolupatričnosť a dobrosrdečnosť, jedným slovom „dobráka“. - Takzvaní „realisti“ sa uspokojia s typom človeka, ktorý si vie vytvoriť okolo seba pohodlné miesto v živote, bez vysokých aspi-

Rozum a viera

rácií, nesará sa o iných a praje si, aby sa iní nesarali o neho, najmä aby mu nestúpali na prsty - teda taký „tolerantný“ človek, ktorý si žije pre seba a necháva aj iných žiť podľa zásady „ži a nechaj žiť!“

Ako si predstavujeme my, kresťania, ideálneho človeka? Aká hlavná vlastnosť by mu nemala chýbať? Alebo aspoň o akú ideálnu

Kardinál

JOZEF TOMKO

vlastnosť by sa mal každý človek a tým viac kresťan v živote snažiť? A kde hľadať k tomu pomoc?

Na tieto a podobné otázky nám odpovedá dnešné Božie slovo, v ktorom sa nám prihovára aj On sám, vtelené Božie Slovo - Ježiš Kristus. Jeho odpoveď nás môže prekvapiť.

BUĎTE MILOSRDNÍ,

AKO JE MILOSRDNÝ VÁŠ OTEC!

Buďte milosrdní, ako je milosrdný Boh! Je milosrdenstvo taká vznešená vlastnosť? Nie je to skôr cnosť slabých? Môže byť najvyššia Bytosť, všemohúci, majestátny, nesmierny Boh naozaj „milosrdný“? Svedčí sa taká „slabosť“ Božej moci, nadiadenosti a dokonalosti? Seneca považuje milosrdenstvo za zlozvyk a chorobu duše; stoici chceli napodo-

bovať božstvo tým, že sa cvičili v necitlivosti v utrpeniach. Zaratustra, Nietzsche, niektorí filozofi a náboženstvá nepripúšťajú takú ponížujúcu „slabosť“ u Boha. Rabbí z Nazaretu však na Hore blahoslavenstiev povzbudzuje svojich učeníkov: „Buďte dokonali, ako aj váš nebeský Otec je dokonalý“, ako to čítame u Matúša (Mt 5,48). V dnešnom Lukášovom evanjeliu nájdeme tú istú vetu v obmene: „Buďte milosrdní, ako je milosrdný váš Otec!“ (Lk 6,36). Božia dokonalosť spočíva teda v milosrdenstve nebeského Otca. Boh je dokonalý, lebo je milosrdný. Teda nemôže byť naozaj dokonalý, kto nie je milosrdný!

Aj sv. Ján vlastne tvrdí vo svojom Prvom liste tú istú pravdu, keď tvrdí o Bohu: „Boh je láska ... Láska je v tom, že nie my sme milovali Boha, ale že on miloval nás a poslal svojho Syna ako zmiernu obeť za naše hriechy“ (1Jn 4,10). Boh je podstatne milosrdná láska. Božie milosrdenstvo je nezištná láska, ktorú nevyvolal človek svojou láskou k Bohu, ani svojou dobrotou alebo zásluhou, ale skôr svojou biedou a situáciou nešťastného hriechnika. Milosrdenstvo prekračuje hranice odplaty alebo zásluhy, a preto sa zdá, že je nerozumné, ako sa otcovo milosrdenstvo k márnratnému synovi v známej parabole zdalo nepravdivé staršiemu synovi.

(Pokračovanie na 2. strane)

S pomínam si, ako pri istej významnej príležitosti pán kardinál Korec, veľký duch týchto čias, na vývu, aby označil jednu časť našej spoločnosti za dobro a druhú za zlo, odpovedal poukazom na to, že sa celý život zo všetkých síl usiluje o dobro a o prekonávanie zla, no vie, že dobro neprechádza popri človeku, ale zráža sa v ňom samom.

Kúkoľ, či...?

TEODOR KRIŽKA

Tak je to naozaj, dejiny sa nezrážajú v bitke o človeka niekde mimo, ale v každom z nás. Každý z nás úspešnejšie či menej úspešne napomáha víťazstvu dobra nad zlom. Aj keď je zlo v metafyzickom zmysle porazené smrťou a zmŕtvychvstaním Ježiša Krista, v tomto pozemskom živote sme povolani vydávať svedectvo myšlienkami, slovami, skutkami, čo a čo vlastne sme.

Či kúkoľ, či pšenica.

Namiesto toho väčšina z nás hľadá príčinu trápenia a úpadku kdesi mimo svojho dosahu. Akoby sme si nevedomovali, že pre zlepšenie situácie môžeme urobiť sami nemálo. Hoci len nezapnúť televízor, nekúpiť si bulvárny časopis, nevoliť politikov, ktorí nepovažujú za povinné dodržiavanie predvolebných sľubov. Môžeme nepriať úplatok, môžeme neísť na potrat, môžeme... Čo vlastne môžeme? Môžeme ukázať, že s Kristom a v Kristovi je pravý a večný život.

www.kultura-fb.sk

8 588001 374990

V mene „slobody“ sa najviac šliape sloboda. V mene „spravodlivosti“ sa najviac gniavi súciti a milosrdenstvo. V mene „dobra“ vyobcovali lásku zo slovníka. Čochvíľa nezvýši zo sveta iba púšť mravná a kultúrna, ktorá sa zrúti do seba. Svet a jeho civilizácia sa dajú budovať iba na správnom základe myslenia a mravov. Všetky zlyhali. Kresťanstvo poslali do výslužby. A nepôjde to ináč, ako to s ním znovu skúsiť.

PAVOL STRAUSS (Ecce homo, s. 63)

Podľa rebríčka preferovaných hodnôt v spoločnosti sa obyčajne ohýba aj kultúra života väčšiny populácie. Dôsledkom toho je opúšťanie osvedčených hodnotových konštánt života a príklon k prelietavým pseudohodnotám. Súčasná technicko-mediálna kultúra prináša veľa nového a užitočného pre spoločenský rozvoj, ale v ľudoch stlmila cit pre to, čo všeobecne charakterizuje pojem krásy. Preto nasledujúce riadky venujeme chápaniu krásy a jej významu pre ľudský život. Pritom nechceme zúžiť vnímanie krásy len na

estetickú rovinu, ale skôr ju reflektovať ontologicky ako odraz dokonalosti v bytí a v človekovi. V takomto prístupe sa zračí aj jedna z možností novej evanjelizácie súčasnej dominantnej kultúry.

Ak dáme do internetového vyhľadávacieho slova „krása“, zobrazia sa nám mnohé odkazy na možnosti pestovania telesnej krásy prostredníctvom kozmetiky a tiež premenlivých módy. Samozrejme sa tu telesná krása zužuje iba na mladý, vitálny vek. Iba ojedinele sa ešte nájde odkaz na filozofický obsah daného pojmu. O hlbšom ako estetickom chápaní krásy niet ani zmienky. Skutočná krása človeka však nepovstáva z vonkajších faktorov, ako sú úpravy vlasov, mihalnic alebo striedanie šiat podľa aktuálnych trendov. Ona je ukrytá v hĺbke ľudskej duše, ktorá sa spája s mravným dobrom, s Bohom. V tomto zmysle krásy nikdy nestojí osamotene, ale je výrazom dokonalosti a harmónie viacerých faktorov, z ktorých najdôležitejšími sú jednota a dobro. Poznali to už starí Gréci, ktorí hľadali súvis medzi krásou a dobrom. Tak vznikol antický pojem ľudskej dokonalosti kalokagathía

(kalós - krásny, agathós - dobrý) ako výraz pre jednotu dobra a krásy. Bl. pápež Ján Pavol II. v Liste umelcom napísal, že „krása je akoby viditeľným výrazom dobra tak, ako dobro je metafyzickým predpokladom krásy“. Inými slovami to znamená, že obidve vlastnosti sú navzájom spojené a vytvárajú jeden celok. Človek tak celý svoj život môže pracovať na svojej mravnej dokona-

losti, čo ho robí stále krajším človekom. Viditeľne sa to prejavuje napríklad v osobnej pokore, v spôsobe reči pri medziľudských kontaktoch, v miernosti atď. Dosiagnutá vnútorná harmónia v očistenom ľudskom srdci dokázateľne pozitívne vplýva na vnímanie vonkajšej estetickej krásy prítomnej v prírode a v umení. Harmonický človek s dobrým srdcom má obvykle rád napr. pohľad na pekné kvety, spev vtákov, a tiež sa vie pokochať v opravdivej umeleckej tvorbe a načerpať z nej pozitívne impulzy pre svoj život.

V náboženskom poňatí je najvyššou krásou Boh sám. A táto transcendentálna krása sa vtelila do osoby Ježiša Krista, ktorý je obrazom Otca. Kresťanská kultúra vyrastá z kontemplácie Kristovej tváre, odrážajúcej dobro, pravdu a krásu v najvyššej miere. Bohužiaľ, súčasná kultúra bez náboženstva stráca cit pre krásu, už neslúži pre pozdvihnutie kvality života (pozdvíhanie ľudského ducha, jeho kultivovanie), či k rastu a k snahe o dokonalosť. Už nepozná posvätnú hĺbinu tajomstva (duchovna), ktoré robí krásu neodolateľnou, ale ne-

odolateľnú túžbu vplyvných ľudí po peniazoch, čo vedie k jej degradácii. Preto je vo výzve k novej evanjelizácii popri ohlasovaní kerigmy obsiahnutý aj prenik do koreňov súčasnej sekulárnej kultúry a jej posväcovanie. Nezastupiteľné miesto pri tom má sakrálna kultúra. Na Východe sa toto úzke spojenie viery a kultúry viditeľne zjavuje pri božskej (eucharistickej) liturgii,

ktorá svojou veľkoleposťou a premyslenými formami vtáhuje celého človeka do zážitku duchovnej krásy. Kresťanská liturgia je tak zostavená, že by bola obrazom toho, čo veríme. Pravdy viery sa v nej vyjadrujú takým spôsobom, aby bol člen liturgického zhromaždenia unesený Božou prítomnosťou a krásou, nakoľko je toho schopný. Pozemská liturgia sa súčasne stáva anticipáciou nebeskej liturgie, kde všetko bude dokonale krásne. Aj teológia má za úlohu demonštrovať krásu viery. Bez tohto aspektu zostane hodnotovo pravdivá, ale latentná.

Z vôle Svätého Otca Benedikta XVI. prežívame Rok viery. Nech je nám aj tento milostivý čas príležitosťou na neustále hľadanie tváre Boha v Ježišovi Kristovi a plnšie vôľové priľnutie k nemu. Veď On je súčasne Pravda i Krása. V miere, v akej sa nám darí stretať sa s Bohom, sa náš život stane skutočne krásnym. Navyše, odlesk Božej krásy prítomnej v nás priťahuje aj iných k nevysychajúcemu prameňu - Bohu. Tak sa mimochodom potvrdí aj slávny výrok F. M. Dostojevského o tom, že „krása spasí svet“.

MICHAL HOSPODÁR

Rozum a viera

(Pokračovanie z 1. strany)

Zjavenie, že Boh je milosrdným je stredobodom kresťanstva. Božie milosrdenstvo sa prejavuje v tom, že Boh odpúšťa, čiže dokonale dáva, nie pre nejakú návratnú odmenu, ale z čistej, bezhraničnej lásky. Odpúšťanie patrí k podstate kresťanskej lásky a milosrdenstva. Na to nesmieme zabúdať!

ODPÚŠŤAŤ VŠETKÝM

A MILOVAŤ NEPRIATEĽOV

Byť milosrdný ako je milosrdný náš nebeský Otec si vyžaduje, aby sme vedeli odpúšťať všetkým a milovať aj nepriateľov. Tak ako to robí Boh so všetkými ľuďmi. Odpúšťanie je pre nás ľudí zvlášť ťažké. Pletú sa nám do toho rôzne prekážky: pudy, vášne, city, pamäť. Ale požiadavka Ježiša Krista je rozhodná: „Ak milujete tých, ktorí vás milujú, akúže máte zásluhu? Veď aj hriešnici milujú tých, čo ich milujú. Ak robíte dobre tým, čo vám dobre robia, akúže máte zásluhu? Veď to isté robia aj hriešnici“. Ako príklad dáva Kristus Pán znovu nebeského Otca, ktorý „dáva svojmu slnku vychádzať na zlých i na dobrých - a dáva pršať na spravodlivých i nespravodlivých“ (Mt 5,45).

Bez odpúšťania niet kresťanskej lásky. Ono je znakom milosrdného srdca. Jedinú vec nebude môcť Boh nikdy odpustiť - ak my odmietneme odpustiť svojmu bližnému! „Odpusť nám naše viny, ako i my odpúšťame svojim vinnikom!“ - „Lebo ak vy odpustíte ľuďom ich priestupky, aj váš nebeský Otec vám odpustí. Ale ak vy neodpustíte ľuďom, ani váš Otec neodpustí vaše hriechy“ (Mt 6,14-15).

Boh odpúšťa tým, čo konajú proti nemu. Odpúšťa tým, čo sa stanú jeho protivníkmi a nepriateľmi či už vedome, alebo zo slabosti a egoizmu. Evanjelium je plné príkladov jeho milosrdnej lásky, ktorú si vinník nezaslúžil. Dobrý Samaritán prejaví svoje milosrdenstvo k ranenému izraelskému nepriateľovi. Márnotratný syn bol nevďačníkom, a predsa ho otec prijal s otvoreným náručím. Ovečka sa stratila vlastnou vinou, a predsa dobrý pastier jej nevyčíta, ale si ju položí na plecía a zanesie do bezpečia, do košiara.

Ozajstné milosrdenstvo nepozná matematiku.

Na naše šťastie, Boh ako keby nevedel počítať. „V nebi bude väčšia radosť nad jedným hriešnikom, ktorý robí pokánie, ako nad deväťdesiatimi deviatimi spravodlivými, ktorí pokánie nepotrebujú“

(Lk 15,7). Božie milosrdenstvo je veľkodušné, veľkorysé, štedré. Nie je to nízke kalkulovalenie, servírované po kvapkách. Nedbá na obeť, ale cieľi vysoko, chce veľký výsledok, a to: uzdraviť, pozdvihnúť človeka. Božia láska je bez hraníc, presahuje hranicu smrti. Ako Ježišova výkupná smrť: „Nik nemá väčšiu lásku ako ten, kto položí život za svojich priateľov“ (Jn 15,13).

Preto sa požiadavky Božieho milosrdenstva môžu zdať nelogické, nerozumné, prehnane, pri tom však na výbornej znalosti ľudskej psychológie. Ako keď v dnešnom evanjeliu sa nám odporúča: „Tomu, kto ťa udrie po líci, nastav aj druhé. A tomu, kto ti berie plášť, neodopri ani šaty ... Ako chcete, aby ľudia robili vám, tak robte aj vy im!“ (Lk 6,29?31).

EVANJELIUM O MILOSRDENSTVE JE PREVRATNÉ

Keď si vážne aplikujeme Kristovu nauku o milosrdenstve na seba a na našu spoločnosť, tak sa nám naraz objaví výbušná sila tejto naoko nevýraznej a málo dôležitej ľudskej hodnoty, ktorá je však schopná spôsobiť základnú osobnú aj spoločenskú premenu. Mohli by sme hovoriť o ozajstnej „duchovnej nežnej revolúcii“. Ide o revolúciu ľudského srdca a ľudských srdc, o ozajstnom kresťanskom humanizme. Milosrdný človek je jednoducho a v plnom zmysle „dobrý človek“. Milosrdní občania sú dobrí ľudia, ktorí utvárajú spoločnosť „dobrých ľudí“, ľudí s dobrým srdcom.

Je naozaj ťažké, alebo dokonca nemožné, vydať sa na cestu reformy našej slovenskej spoločnosti, ktorú poznáme ako silne poznačenú závisťou, honbou za bohatstvom, peniazmi a slávou, korupciou a inými egoistickými nerestami? Lenže každá ozajstná reforma spoločnosti začína u seba samého!

Nemali by sme skúsiť každý u seba samého?

Výzva je veľká a odmena ešte väčšia. Je to výzva samého Boho-človeka, Ježiša Krista: „Buďte milosrdní, ako je milosrdný váš Otec! Nesúďte a nebudete súdení! Neodsudzujte a nebudete odsúdení! Odpúšťajte a odpustí sa vám. Dávajte a dajú vám: mieru dobrú, natrasenú, vrchovatú vám dajú do lona. Lebo akou mierou budete merať, takou sa nameria aj vám“ (Lk, 6,36-38).

Blahoslavení, blažení milosrdní, lebo dosiahnu milosrdenstvo - v plnej miere, oveľa viac ako si zaslúžia: v miere, v akej len Boh vie darovať. Amen.

kardinal Jozef Tomko

Vnímanie krásy je vnímanie Boha

Náš syn Petko sa narodil v marci roku 1988, a tak sa mu podarilo prežiť krátky čas v období reálneho socializmu. V tých dobách nás masmédiá zaplavovali správami o rôznych stranických konferenciách a zjazdoch, ktorých „zlatým klincom“ bolo prevolávanie na slávu rodnej strany a jej čelných funkcionárov.

Napadlo mi naučiť Petka malému predstaveniu. Keď som ho vyzval: Petko, ukáž, ako sa hráme na súdruhov, tak synček začal vehementne tliekať a vykrikovať: Nech žije KSS! Nech žije súdruh Husák!

Keď to Petko bravúrne zvládol, čakal som len na príležitosť, kedy sa vyskytne „vhodné“, t. j. komunistické, obecenstvo, aby sme mu predvedli naše detské predstavenie. Srdce mi preto poskočilo radosťou, keď pri najbližšej ceste pristúpil do nášho trolejbusu môj spolužiak z elektrotechnickej fakulty Gabko K. Počas

štúdií Gabo veselo nadával na socializmus a komunistov. O svojom otcovi, ktorý bol členom strany, hovorieval, že nám vybavil akurát to, že v každom novinovom stánku

Nech žije...

bolo dostať sovietsky detský časopis, ktorý sa volal Murzilka.

Potom, ako sa však oženil so svojou Kvetkou, ktorá pochádzala z rodiny komunistických funkcionárov, vstúpil do komunistickej strany a začal robiť kariéru. Nadával dokonca na svojho najmladšieho brata, ktorému sa podarilo zdrhnúť ilegálne do Švédska, a preto mu kazil kádrový posudok.

Povedal som Petkovi: Pozri sa, toto je veľký súdruh, a preto mu predvedieme, ako sa my hráme na súdruhov. Petko ma neskľamal a spustil naučené predstavenie, ktoré zdá sa veľmi pobavilo cestujúcich v trolejbusu.

Len spolužiak Gabo, vysoký viac ako 190 cm a vážiaci aj bez topánok hodne vyše 100 kil, nebol nadšený. Zbledol a vyhlásil, že vystupuje z trolejbusu. Snažil som sa ho upokojiť:

Taký chlap ako hora... Hádám sa tu nepoten... Pozri sa, veď je to len dieťa...

Chvíľu sa zdalo, že

ho toto konštatovanie utišilo. Po chvíli sa však v ňom prebudila stranická ostrážitosť a položil rečnícku otázku: Ale kto toto naučil to dieťa? Vysvetlil som mu, že takéto predstavenia máme česť sledovať v našich socialistických masmédiách veľmi často a stadiť si to osvojil aj náš Petko. Nakoniec to musíš, Gabko, sám dôverne poznať zo svojich skúseností, keď chodíš po tých rôznych komunistických dýchankách, argumentoval som.

Ostávajúca časť našej cesty prebehla medzi nami mlčky a bez politických incidentov.

JÁN DANCER

V mnohých publikáciách a učebniciach dejepisu sa môžeme dočítať, že to bolo až osvietenké bezboženstvo, kto odstránil smutné antihumánne javy náboženskej neznášanlivosti, čarodejnícke procesy a používanie mučenia v justícii.

Je pravdou, že vzájomné vojny medzi katolíkami a protestantmi a uplatnenie princípu „čie panstvo, toho náboženstvo“, vyvolali pri uzavretí Augsburgského mieru roku 1555, podľa ktorého mohol vládca vnútri svoje náboženské presvedčenie poddať; otázku, načo je vlastne vôbec kresťanstvo, ak sa veriaci navzájom popravujú a zabíjajú vo vojnách? Tak sa vyvinul myšlienkový smer osvietenstva, ktorý postavil na miesto kresťanskej viery rozum. Osvietenci tvrdili, že ak sa budú ľudia riadiť rozumom, a nie kresťanskými dogmami, zavládne všade tolerancia a sloboda.

Je nepopierateľné, že až do 18. storočia boli v protestantských štátoch katolíci pre svoju vieru prenasledovaní a popravení a v katolíckych krajinách sa zase dialo to isté s protestantmi. Oboje musíme odsúdiť. Ak však porovnáme počet katolíckych obetí v protestantských krajinách a naopak, vyjdú nám na katolíckej strane predsa len miernejšie výsledky. Napríklad v Anglicku 16. storočia za vlády Henricha VIII., Eduarda VI. a Alžbety I. počítajú historici približne desať tisíc katolíckych mučeníkov, čo je viac, než počet obetí katolíckej inkvizície v celej Európe počas päťsto rokov jej existencie. Navyše prvou krajinou, ktorá udelila slobodu náboženským menšinám, bolo katolícke Poľsko. Zaviedlo ju roku 1573 a nikdy nezrušilo. Katolícke Francúzsko dalo roku 1598 tzv. Nantským ediktom kráľa Henricha IV. náboženskú slobodu vyznávačom protestantizmu, tzv. hugenotom. Keď ho roku 1658 kráľ Ľudovít XIV. zrušil, pápež blahoslavený Inocent XI. voči jeho rozhodnutiu protestoval - z čoho jasne vyplýva, že v tej dobe bol samotný pá-

pežský Rím proti perzekúcii nekatolíkov. Po ukončení Tridsaťročnej vojny roku 1648 udeľuje slobodu katolíkom protestantské Holandsko, uvedená tolerancia však platila len pre zástancov herézy jansenizmu, odsúdenej pápežom. Aj niektoré evanjelické nemecké štáty v tej dobe udelili slobodu katolíkom, ak bol ich počet príliš veľký a neexistovala iná možnosť ich potlačenia (Buehlmeyer Carl: Kirchengeschichte III. a iné práce).

Osvietenci naliehali na uzákonenie náboženskej slobody v celej Európe. Väčšina štátov v priebehu 18. storočia skutočne garan-

tu je viditeľný vplyv osvietenstva, no tzv. otcovia zakladatelia (Washington, Evans...) boli väčšinou zbožní protestanti, ktorí sa pravidelne modlili a zúčastňovali sa bohoslužieb. Zásluhou G. Washingtona sa heslom nezávislých USA stalo: „Veríme v Boha“.

Osvietenké pojmá náboženskej tolerancie sa však od katolíckeho líši tým, že osvietencom nezáležalo na objektívnej pravde, ktorá je vraj nepoznateľná, a preto musí štát trpieť všetky náboženstvá a všetky „izmy“. Katolícka cirkev však učí, že pravda je len jedna - zjavená v Ježišovi Kristovi. Nesmie byť však ši-

roku 2003). Tieto hekatomby nevinných ľudských životov sa realizovali v priebehu niekoľkých rokov. (Francúzska revolúcia trvala v rokoch 1789-1799).

Ak s tým porovnáme niekoľko tisícový počet obetí inkvizície v priebehu pol tisícročia - dá sa tu vôbec niečo porovnať? Drvivá väčšina revolučných zločinov pripadá vláde jakobínov 1793-1794. Pod hrozbou trestu smrti zakázali katolícku vieru a zaviedli ateistický tzv. kult rozumu. Zosobňovala ho prostitútka Maillardová, ktorú posadili na oltár katedrály Notre Dame v Paríži. Kto jej odmietol zložiť bož-

tároch a hromadách kamenia... Tak postupovali 'revoluční' Francúzi voči svojim rodákum bojujúcim na obranu viery otcov.“ Preto neprekvapuje, že sa k dedičstvu francúzskych jakobínov nadšene hlásil V. I. Lenin a nariaďoval brať si z nich príklad pri uplatňovaní komunistického teroru. Krvavý revolučný režim za Veľkej francúzskej revolúcie podal jasný dôkaz, že skrze negáciu kresťanstva, skrze negáciu Kristovej pravdy, cesta k humanizmu nevedie a ani nemôže viesť. Osvietenstvo sa tak ukázalo ako klamná a nebezpečná ilúzia.

Nie je pravda, že osvietenci majú zásluhu na odstránení čarodejníckych procesov. V 18. storočí, v dobe rozkvetu francúzskeho osvietenstva, už boli vo Francúzsku rozsudky smrti za čarodejníctvo dávno zakázané. Fenomén čarodejníckych procesov kresťanský starovek a stredovek vôbec nepoznal a cirkevné authority ho odsudzovali ako poveru. Až na prelome stredoveku a novoveku sa táto povera rozšírila ako dôsledok oživenia pohanských ideálov. Prvý vystúpil proti čarodejníckym procesom pápež svätý Pius V., ktorý ich zakázal v Cirkevnom štáte. Nasledoval ho nemecký jezuita Friedrich von Spee, ktorého kniha vyvolala zmenu myslenia, vedúcu k zákazom týchto besnení. Preto sa v 18. storočí stretávame s upaľovaním čarodejníckych už len ojedinelé. Zásluhu na tom majú predovšetkým cirkevné osobnosti 17. storočia, najmä jezuiti - a nie osvietení bezbožníci.

Aj na zrušení mučenia pri výsluchoch má svoj podiel jezuita von Spee. Katolícka cirkev pôvodne mučenie pri súdoch, tzv. tortúru, zakazovala. Pápež Mikuláš I. za to dokonca v 9. storočí uvalil exkomunikáciu. Až v 13. storočí sa táto praktika znovu rozšírila, v súvislosti so znovuoživením rímskeho práva, ktoré tortúru používalo. Popredný francúzski osvietenec Voltaire sa naozaj významne podieľal na kampani proti mučeniu, jeho angažovanosť však ukazuje značné rysy pokrytectva. Na jednej strane bojovne vystupoval proti tortúre, na strane druhej však mlčal, keď jeho priateľ Pomal, premiér Portugalska, osvietenec a slobodomurár, uplatňoval drastické mučenie jezuitov. Taktiež ho ani nenapadlo protestovať proti mučeniu v procese s istým Damiensom, aktérom neúspešného atentátu na kráľa Ľudovíta XV. Vplyvná kráľova milienka madam Pompadurová ho chcela prinútiť k falošnému priznaniu, že ho na atentát naviedli jezuiti. Kráľovský dvor, presiaknutý osvietenstvom a slobodomurárstvom, držal nad Voltairom ochrannú ruku, a preto nebolo vhodné si ho pohnevať.

Osvietenstvo v jeho protikresťanskej forme sa preto nedá chápať pozitívne ako prínos pre ľudstvo. Bolo by hlbokým omylom vidieť v tomto jave iba „rozvoj vedy a moderného myslenia“. Kľúčová otázka znie, k akým výsledkom toto „myslenie“ viedlo. Veľká francúzska revolúcia nám na to svojimi hrôzami dáva odpoveď. Na jej základe stáli neskôr aj totalitné systémy komunizmu a nacizmu. Svojou beštialitou poskytli ešte presvedčivejší dôkaz, že akýkoľvek boj proti Kristovi a Jeho zjavenej pravde končí v diabolskom krvipreliatí a totálnom morálnom rozvrate.

RADOMÍR MALÝ

časopis Immaculata 1/2005

Priniesol osvietenuský ateizmus pokrok alebo genocídu?

tovala voľnosť náboženským menšinám, ako to u nás učinil cisár Jozef II. tolerančným patentom roku 1781 voči protestantom a pravoslávny. Vplyv osvietenstva je tu nepopierateľný, i keď v žiadnom prípade nie je jediný. Svoju rolu tu zohrala i kresťanská tradícia nenásilného šírenia viery, čo dokazuje i fakt, že cisár Jozef II. bol veriacim katolíkom, pravidelne navštevujúcim svätú omšu, hoci sympatizoval s osvietenuskými ideálmi a spôsobil Katolíckej cirkvi mnoho škôd.

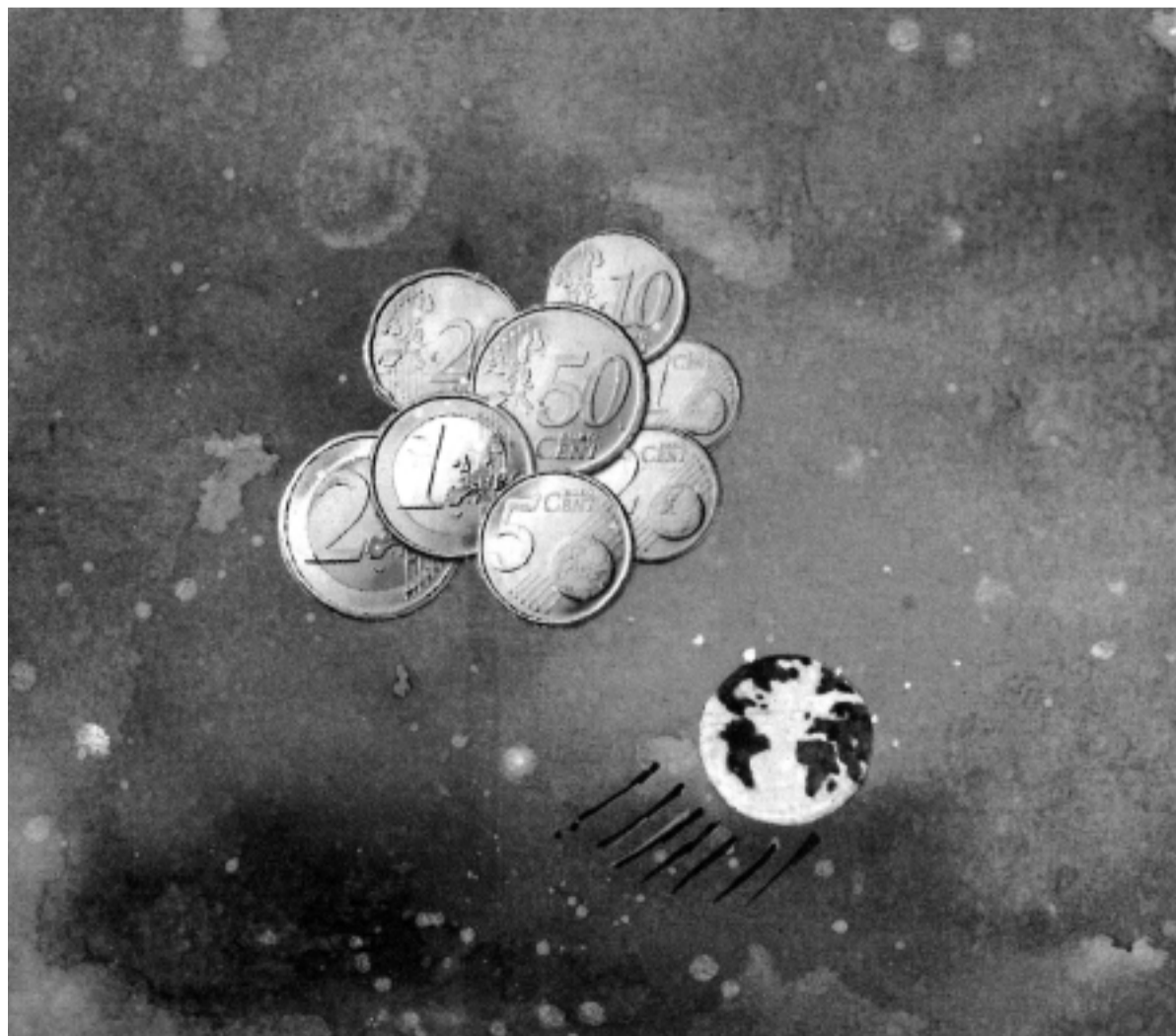
Prvým štátom s demokratickou ústavou, ktorá okrem iného zaisťovala občanom i náboženskú slobodu, boli od roku 1776 USA. Aj

rená násilím, pretože Bohoľovek Ježiš násilie odmietal.

Dejiny 18. storočia odhalili aj ďalšiu skutočnosť - že bez Boha a bez vplyvu kresťanstva sa myšlienka náboženskej a inej oprávnenej tolerancie, naozaj šíriť nedá. Dôkazom sú krvavé hrôzy osvietenскеj Veľkej francúzskej revolúcie, neprávom označované za začiatok éry „slobody a ľudských práv“. Počet obetí tejto hrôzovlády z dôvodu odlišného náboženského či politického presvedčenia, činí približne osemsto tisíc, ako dokumentuje napríklad kniha poľského historika J. R. Nowaka „Cirkev a Veľká francúzska revolúcia“ (v češtine ju vydala Matice cyrilometodějská v Olomouci

skú poctu, bol bez milosti poslaný pod gilotínu. To isté sa dialo vo všetkých francúzskych mestách. Keď zbožní dedičania v kraji Vendée odmietli prijať tento rúhačský kult, parížska vláda proti nim vyslala vojsko, ktoré sa dopustilo krvavej genocídy v celej oblasti. Vittorio Messori, autor knihy rozhovorov s Jánom Pavlom II. „Prekročiť prah nádeje“, o tom napísal: „Všetko, čo praktikovala SS, bolo už predtým vykonané 'demokratmi' vyslanými z Paríža. Zo zadržanej kože obyvateľov Vendée sa vyrábali pre úradníkov topánky, z jemnejšej kože žien zas rukavičky... Stovky mŕtvol boli spracované na tuk a mydlo. Vo Vendée bola po prvýkrát použitá chemická zbraň, jedovaté plyny a otrávené vody...“ (cit. Nowak, str. 62). Neboli ušetrené ani deti. Nowak (str. 64) píše o komisárovi Carrierovi v Nantes: „Carrier preukázal mimoriadnu bezcitnosť voči početnej skupine detí z vendéeskych rodín, v tom čase už sirôt (ich rodičov popravili), poslanej na prevýchovu rôznym občanom Nantes. 'Sú to vláčatá,' prehlásil a žiadal, aby boli deti 'vrátené' republike. Následne prikázal väčšinu z nich utopiť v Loire.“

Generál Westermann, podmaniteľ katolíckej Vendée, písal parížskym úradom toto: „Občania republikáni, Vendée už neexistuje!... Rozhodol som sa pochovať v lesoch a močiaroch Savenay celé mesto... Deti som nechal rozdupať koňmi a vyvraždiť ženy, aby nemohli plodiť ďalších banditov. Nie je mi ľúto ani jediného väzňa. Zničil som všetkých...“ (Nowak, str. 65). Parížska vláda za tohto sadistického generála vyznamenala. Nowak ďalej píše: „Ďalšiu vlnu beštialných krutostí priniesla Vendée ofenzíva preslávnený 'pekelných kolón' generála Turreau de Lignierés. Jeho vojaci rabovali sýpkly, odvádzali dobytok, zapalovali dediny a vraždili obyvateľov. Na bajonetoch nosili nemluvnatá, znásilňovali ženy na ol-

Kresba: Andrej Mišanek

Keď 14. júna 1936 zomrel Gilbert Keith Chesterton, písalo sa o to na celom svete. Pápež Pius XI. poslal k úmrtiu telegram, ozval sa Bernard Shaw, literárne a kultúrne časopisy robili súvahy, Karel Čapek - osobný Chestertonov priateľ - napísal úprimný nekrológ.

Kto bol G. K. Chesterton, že si ho vážili ľudia takých rozdielnych názorov ako pápež a G. B. Shaw, kardinál Hinsley a H. G. Wells, katolíci, protestanti i liberáli, jednoduchí čitatelia i Karel Čapek, ľudia v Anglicku, v Poľsku i v Amerike?

Gilbert Keith Chesterton sa narodil 29. mája 1874 v Londýne. V rodine sa nestretol s hlbokým náboženským životom. Zdedená viera nebola už živým rodinným presvedčením: rozplývala sa takmer v agnosticizme, a to napriek istej úcte a tradícii ku zdedenému spôsobu života. Otec bol liberál politicky i nábožensky. Matka zdedila zo Škótska viac náboženského ducha. Chesterton to neskôr vyjadril svojím spôsobom, keď charakterizoval starého otca z otcevej strany: „Bol to prekrásny stariec s bielymi vlasmi a bielou bradou. Mal spôsoby, ktoré mu dodávali čosi slávnostné, zladené s niekdajšími zvykmi a názormi. Dodržiaval starý kresťanský zvyk spievať po jedle. Nebývalo zriedkavosťou, že zanôtil najslávnejšie žalospěvy.“ Ale to bolo všetko.

Celkom inakší bol starý otec z matkinej strany. Keď sa Chesterton stal katolíkom, vyjadril svoju vďačnosť tomuto Škótovi, bývalému kazateľovi, ktorý ináč nemal vo veľkej láske rímsku Cirkev. Istého dňa, keď mladí kritizovali poďakovacie modlitby v Prayer Book, tento starý mlčanlivý protestant vyslovil pomaly tieto slová: „Čo sa mňa týka, ďakoval by som Bohu, že ma stvoril, aj keby som vedel, že moja duša bude zatratená.“ Jeho vnuk, ktorý to počul, nikdy nezabudol na toto úchvatné vyznanie viery v dobro a vďačnosti zaň.

ZVLÁŠTNÝ CHLAPEC

Chesterton mal brata Cecila, ktorý bol o päť rokov mladší. Gilbert vraj privítal narodenie brata poznámkou: „Teraz už budem mať aspoň obecnosť.“ Toto proroctvo sa ukázalo ako falošné. Lebo len čo Cecil vedel rozprávať, začal útočiť na Gilberta argumentmi, takže ich život spočíval v nekonečných diskusiách. Chesterton neskôr napísal, že jeho detstvo bolo nielen svetom plným zázrakov, ale že to bol zázračný svet. Bolo to ako „sto obklobov otvorených na všetky strany hlavy.“

V Chestertonovi sa v jeho detstve spájali dva protiklady: pomalosť a bystrosť. V istom zmysle pôsobil dojmom zaostalého dieťaťa. Hovoriť začal krátko pred tretím rokom. Čítať sa naučil okolo ôsmeho roku. Neskôr však všetkých dobehol a predbehol.

Mal rád rozprávky. Rád ich počúval, neúnavne ich čítal. Keď bol väčší, mnoho ich napísal a ilustroval. Jedna z jeho najlepších kníh Ortodoxia obsahuje kapitolu Etika v ríši víl, kde hovorí, že pravdu o tom, čo je dobro a šťastie, spoznal z rozprávok a že tu si postavil prvý základ pre svoju filozofiu. „Svoju prvú a poslednú filozofiu, v ktorú verím s nezlomnou istotou, som si osvojil v detskej izbe... Ríša rozprávok nie je ničím iným ako slnečnou krajinou zdravého rozumu.“

Chestertonove žiacke roky sa viažu na školu sv. Pavla v Londýne. Bola to stará mestská škola, do ktorej chodil kedysi aj Milton a iní veľkí mužovia. V

jednom z prvých životopisov Tomáša Morusa sa opisuje rivalita medzi jeho školou a školou sv. Pavla už v 16. storočí. Škola mala teda dlhú tradíciu. Chesterton do nej vstúpil ako dvanásťročný. V škole bol samotársky. Jeho hlavným zamestnaním bolo kresliť po všetkých knihách, kde bolo čisté miesto. Kreslil karikatúry učiteľov, scény zo Shakespeara, kreslil známych politikov. Spočiatku nemal veľa priateľov.

V spomienkach spolužiakov ostal Gilbert ako vysoký chlapec, neupravený, neuveriteľne nešikovný a akoby neprítomný myslou, vždy

kamarátom napchať mu vrecká snehom, boli výsledkom jeho intenzívneho sústredenia a vnútornej myšlienkovkej činnosti. Chestertonovi unikali niektoré veci, napr. jeho vlastný zovňajšok, ale na druhej strane pozoroval veci tak ostro ako málokto iný. Všimol si vlastnosti ľudí, idey v literatúre a možnosti v živote ako málokto z jeho okolia. To mu umožnilo stať sa tým, čím sa neskôr stal.

DOZRIEVANIE

Významným v Chestertonovom živote sa stal deň, keď si ako štu-

KARDINÁL JÁN CHRYSOSTOM KOREC

Filozof zdravého rozumu Gilbert Keith Chesterton

zadumaný. Od ostatných sa odlišoval telesne i intelektuálne. Chlapci mu pomáhali pri telocviku. Bol samotár, ale nebol nešťastný. Vedel sa zasmiať nad žartmi a figľami, ktoré mu kde-tu chlapci vyviedli - jemu, ktorí vždy vyzeral napolo ospanlivý. Jeden z jeho niekdajších priateľov spomína, že raz v zime na ihrisku chlapci naplnili vrecká Gilbertovho kabáta snehom. Keď sa vrátil do triedy, začal sa mu sneh topiť a z kabáta mu kvapkala na dlážku voda. Chlapci hovorili učiteľovi: Okolo Chestertona všade kvapká voda. Ale Gilbert sám nezbadal, o čo ide - zamyslený a dobromyseľný. Pri tom všetkom chlapci, ktorí si z neho robili tieto žarty, ho mali radi, ba si ho aj vážili pre jeho rozumnosť i pre jeho charakter. Chesterton bol však už vtedy veľmi samostatný a nekonvenčný v názoroch. Zrejme bol i pod vplyvom názorov v rodine. Jeden zo spolužiakov neskôr napísal, že ho otec varoval v tých časoch pred Gilbertom pre jeho voľné názory. Spolužiaci však videli, že Gilbert vážne premýšľa a hľadá. „Cítili sme,“ napísal jeden z nich, „že hľadá Boha.“

Gilbertova zábudlivosť a neprítomnosť duchom nebola teda taká jednoduchá. Niekedy síce nevnímal veci, čo sa okolo neho diali, ale len preto, lebo pozoroval často jednu jedinou vec, a pozoroval ju dôkladne, sústredene a do hĺbky. Jeho neprítomnosť vyplývala z toho, že sa sústredil na jedinou vec. Pritom nielenže prenikavo pozoroval, ale si aj zapamätal, čo videl. Zabúdala teda sám na seba, pretože sa sústredil na niečo mimo seba.

Tí, čo poznali Chestertona zblízka, hovoria, že jeho zdanlivá neprítomnosť a ospanlivosť, ktoré umožňovali

dentí založili Junior Debating Club, o ktorom neskôr Chesterton hovoril vždy vážne, takmer slávnostne a s úctou, ako nehovoril takmer o nijakej inej veci, a neprimiešal do toho nikdy svoj povestný humor. Bolo ich dvanásť. Začali s myšlienkou utvoriť Shakespearov klub, no zmenili plán na všeobecný debatačný klub. Stretali sa každý týždeň v rodine niektorého člena, kde po čaji jeden prečítal pripravenú úvahu, o ktorej sa potom debatovalo.

V dvadsiatke Chesterton napísal slávnu históriu tejto inštitúcie, v ktorej sa s vášnivým presvedčením zbierali napríklad hlasy o otázke, či treba nástožiť na peňažnej pokute, ak sa niekto z nich hrubo správá. Jeden z chlapcov, ktorý bol vylúčený z krúžku, prosil, aby ho znova prijali, a povedal, že sa „cíti bez krúžku celkom osamotený“. Gilbertovo nadšenie nad touto prosbou „nemohlo byť menšie ako nadšenie biskupa, ktorý víta úprimný návrat odpadlíka do kresťanského spoločenstva“ - píše životopisec Junior Debating Club sa stal pre Gilberta symbolom ideálneho tvorivého priateľstva, kam každý prinášal to najlepšie, čoho bol schopný - štúdiom i ľudsky.

Chesterton cez toto študentské spoločenstvo urobil veľký objav - objavil človeka a objavil aj seba. Len oveľa neskôr, po štyridsiatich rokoch, keď písal svoju Autobiografiu, bol schopný vykresliť s istým úsmevným odstupom toto spoločenstvo chlapcov, ktorí „mali radi hroziakový koláč a kritizovali vesmír“.

Rok po tom, čo sa chlapci stretli prvý raz, energický Lucian Oldershaw dal dokopy časopis s názvom Debater.

Neskôr si ho tlačili. Časopis dáva dobrú informáciu o ich stretaniach a diskusiách, ukazuje energiu a zápal, ale aj ich prísny pohľad na seba samých a na svoje snahy. Neskôr si títo študenti založili aj spoločnú knižnicu. Ich prednášky mali napr. takéto témy: Tri Shakespearove veselohry, Pápež, Herodotos, Pohľad na 19. storočie, Milton. V jednej kritike sa hovorí o chlapcovi, ktorý prednášal na tému Herodotos a dodáva sa: „Autor venoval menšiu pozornosť životopisu tohto historika a venoval sa oveľa viac sporným otázkam okolo Herodotovho na-

hlavné témy jeho kníh - to, čím sa bude Chesterton takmer ustavične zaoberať. Jeho zápisník Note Book odкрýva veľa z jeho vnútra. Medzi iným tam nachádzame - ako duchovné dedičstvo jeho puritánskych predkov - akúsi citovú náklonnosť ku Kristovej osobe, vzácnu náklonnosť, ktorá však ešte neznamená nijaké prijímanie zjavených právd. Čítame tam: „Pred stáročiami žil na Východe istý muž. Nemôžem hľadiť na ovcu, na lastovičku, na ľaliu, na obilné zrno, na vinicu či na horu a nemyslieť pritom na neho...“

Tu Chesterton vyslovil už prvý akordy hymnu na cnosť pokory. Tento hymnus časom zmohutnie a bude sa rozliehať po celom jeho diele: „Veľký Bože, ktorý si nakláňaš nebo i hviezdy - nakloň k sebe i naše hrdé myšlienky...“

Chesterton začal chápať to, čo nebýva zvyčajné u dvadsaťročného človeka: že cnosť pokory nie je útočiskom slabých, lež „chlebom silných“. Bol to podnetný objav. Pokora je sila. Bol to paradox - a ten robil kresťanstvo veľkým. Chesterton takto už v mladosti pochopil, čo sa stane jeho celoživotným poslanstvom: základné, hlboké, takmer mystické presvedčenie o tom, že život, jestvovanie je zázrak. Chesterton bol vďačný za svet a za to, že žije. Akt vďačnosti išiel u neho pred aktom viery. Prv než začal veriť, bol vďačný za život. Prv než začal veriť, bol vďačný za život. Prv než podpísal Krédo Cirkvi, zaspieval Te Deum, hymnus vďačnosti za to, že stvoriteľský Boží čin stále trvá a je ustavičným zázrakom.

Chesterton ešte nie je ani zďaleka na konci. Nenašiel ešte poslednú cestu. Ženie ho to k teozofom a špiritistom. Hľadá si miesto. Ale už pevne reaguje proti rozkladu svojich čias. Píše proti pesimizmu, ktorý vládol v módnjej literatúre. Napáda rúhanie a zúfalstvo tejto literatúry, ktoré viedli až k samovraždam. Chesterton už kuje svoje hlavné zbrane. Jednou z nich je humor, jeho osobitný prenikavý humor. Útočí a odhaľuje. Obhajuje pravdu, stáva sa filozofom zdravého rozumu. Objavil už svoju cestu.

Chestertona nazvali aj filozofom optimizmu. Keď neskôr zverejnil podstatné tajomstvo svojho náboženského vývoja, vyznal vo svojej Autobiografii, že optimizmus, ktorý obdivujú na jeho diele, nebol ani zďaleka jeho pôvodnou prirodzenou dispozíciou. Jeho optimizmus bol výsledkom úporného zápasu a víťazstvom nad zúfalstvom. „Dejiny môjho optimizmu sú podivným dobrodružstvom. Ponorený do najhlbších priepastí súčasného pesimizmu prežíval som akúsi vlnu vzbury. Chcel som vyhnať diabla a otriasť zlým snom. Uvažoval som a vyťahoval som svoje vlastné predstavy zo svojho vlastného vnútra bez filozofickej alebo náboženskej pomoci, a tým som si vyrábal rudimentárnu mystickú vieru: predstavu, že život, zúžený dokonca na svoju primitívnu podobu, je dostatočne výnimočný, aby sme ho chválili. Všetko sa mi zdalo veľkolepé v porovnaní s ničotou. Ak svetlo dňa bolo iba snom, bol to aspoň jasný sen, a nie zlý sen noci... Môj duchovný stav sa pomaly približoval k duchovnému rozpoloženiu môjho starého otca vo chvíli, keď povedal, že by ďakoval Bohu za to, že ho stvoril, i keby jeho duša mala byť zatratená. Nadväzoval som na náboženstvo pomocou tenkého vlákna vďačnosti.“

Chesterton sa intelektuálne rozvíjal do obrovských rozmerov. (Pokračovanie v budúcom čísle)

rodienia a niektorých údajov jeho života.“ Takto sa chlapci učili narábať s knihami, prameňmi a literatúrou, učili sa čosi riešiť, a najmä vyjadrovať sa písmom. Vždy na problémoch. Neskôr väčšina z nich dosiahla vysoké postavenie v živote - až po riaditeľa General Electric Company a po ministerstvá. Nie div, že Chesterton si celý život vážil toto podujatie mladosti, v ňom začal naplno ľudsky žiť a nikdy sa už neprestal rozvíjať.

Gilbertovi priatelia odišli na štúdiá do Oxfordu alebo do Cambridge. On vstúpil najprv na Vysokú výtvarnú školu, potom prešiel roku 1892 na vysokú školu „Slade School“, kde do roku 1895 študoval anglickú literatúru. Ako vysokoškolský študent prechádzal krízou extrémneho skepticizmu. Ak nejaký agnostik pochyboval o existencii Boha, Chesterton „pochyboval i o existencii agnostika“. No počas štúdiá sa ďalej učil nielen kresliť, ale aj myslieť. Jeho pohľady a jeho myseľ sa mimoriadne prehĺbili. Osvojil si to najlepšie z celého svojho neskoršieho diela: hĺbku videnia.

Nad Chestertonovým rozumovým varom sa však stále vznášali tmavé mračná: bol takmer posadnutý ničotou. Chesterton zachytil niečo z toho zápasu vo svojej knihe Autobiografia. Nie je to nijaká verná svedčnosť, obťažkaná intímnymi priznaniami. Je tam zachytený skôr zápas myšlienok. Po odstupe rokov sa mu celá pohnutá pravda jeho života tých čias zdala ako „slepá duchovná samovražda“.

V tom čase sa však už začínajú ukazovať výsledky jeho hľadania. Chesterton objavuje nové myšlienky a poznamenáva si ich do Zápisníka. V týchto zápiskoch sa už črtajú

List svätej Jany z Arcu husitom

Málokto vie, že svätá Panna Orleánska, vyvýšená v srdciach národov ako symbol hrdinstva a čistoty, ktorej 600. výročie narodenia si tohto roku pripomíname, nebojovala iba mečom na území rodného Francúzska. Svoj zápas viedla aj formou listov, ktoré adresovala obyvateľom rôznych francúzskych miest alebo napríklad anglickému kráľovi Henrichovi VI. Keďže jej ležal na srdci osud katolíckej viery v celej Európe, jeden z listov adresovala aj do Čiech, kde práve vypukli husitské nepokoje. Keď sa svätica dozvedela o husitskom besnení a porušovaní práv Cirkvi v v krajine koruny sv. Václava, vyslala husitom list, v ktorom ich napomínala a varovala pred následkami zlých skutkov. List diktovala otcovi Jeanovi Pasquerelovi, augustiniánskemu mníchovi, ktorý bol jej osobným spovedníkom, pisárom a prekladateľom. List je datovaný dňom 3. alebo 23. marec 1430, teda rok pred uväznením svätej Jany. Je smutnou iróniou dejín, že práve tento list použil nemecký inkvizítor Johannes Nider ako jeden z dôkazov o jej kacírstve. List sa začína slovami „Ježiš, Mária“ - ktoré boli ako heslo svätej Jany vyšíté aj na zástavách jej oddielov a ktorými obvykle začínala svoju korešpondenciu.

Ježiš. Mária.

Už dávno ku mne, Johanke Panne, doliehajú zvesti a chýry hlásiace, že sa z pravých kresťanov stali heretici podobní saracénom. Ničíte pravú vieru a pravú bohoslužbu a prijímate neblahé a bohapusté povery, zatiaľ čo niet žiadnej nemravnosti či ukrutnosti, do ktorej by ste sa vo svojej horlivosti nevrhli a nešírili ju ďalej: vyvrátili ste sviatosť Cirkvi, rozdriapali články viery, zborili kostoly, spálili a rozlámali sochy, zhotovené na oslavu pamiatky svätých. Kresťanov, ktorí neprechovávajú vašu vieru, ste povraždili. Čo za zúrivosť to máte v sebe? Aké šialenstvo a besnenie vás ženie?

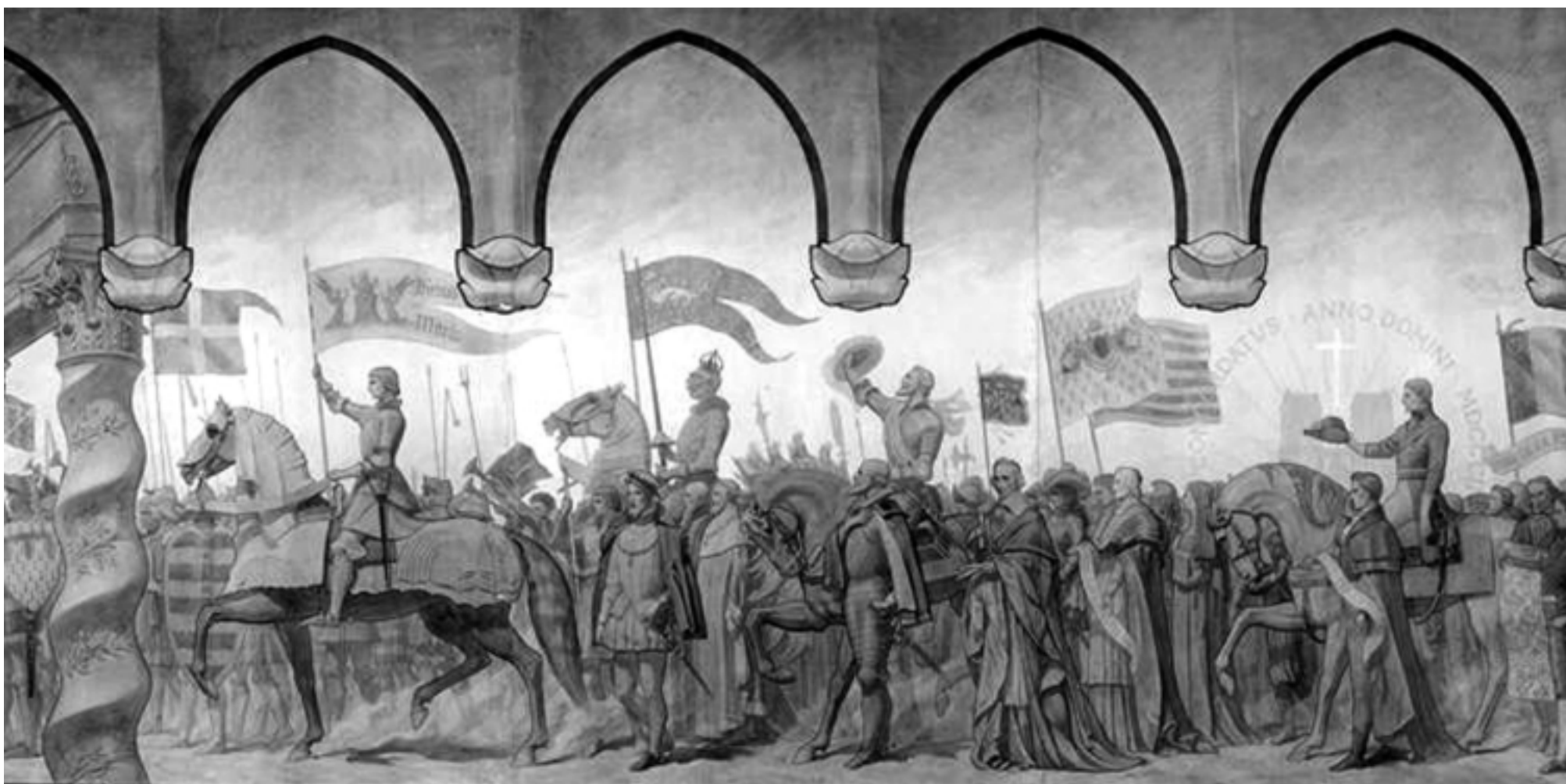
Prenasledujete vieru, ktorú všemohúci Boh, Syn a Duch Svätý zoslal, ustanovil, zjavil a oslávil tisícokrakými spôsobmi a tisícokrakými zázrakmi; rozvraciate ju a zamýšľate odstrániť. Ste to vy, vy, kto nie je slepý, lež komu chýba skutočné videnie a oči. Naozaj veríte, že zostanete nepotrestaní? Alebo neviete, že ak sa Boh nepostaví do cesty vašim nespravodlivým skutkom a dovoľí,

že zotrúte vo svojich omyloch a temnote - čím viac sa dopustíte poškvrny a svätokrádeže, tým väčší trest a muky vás postihnú.

Veru, priznávam vám pravdu, ak by som nebola zamestnaná vojnou s Angličanmi, prišla by som sa na vás pozrieť už skôr. Ak sa však dozviem, že ste sa nenapravili; môžem opustiť Angličanov a podniknúť výpravu proti vám; a ak nebude možné inak, železom vykynožím tieto vaše preludy a hanebné povery a pripravím vás buď o herézy, alebo o život. Ale ak sa rozhodnete radšej pre návrat ku katolíckej viere a dávnejmu svetlu, vyšlite ku mne poslov a sama im poviem, čo máte robiť. Ak si však zaumienite vzpievať sa proti ostňu; tak majte na pamäti, aké nepravosti ste napáchali a akých zločinov ste sa dopustili a očakávajte ma so silami ľudskými a Božimi, aby som vám všetko odplatila rovnakou mierou.

V Sully 3. marca 1430

Z latinčiny preložila
Katarína Džunková

Najcharakteristickejšou a dominantnou črtou sakrálnej architektúry je kostolná veža. Nedomysliteľne patrí k územnej štruktúre sídelných celkov, k vedutám miest, typickosti vidieka a tým aj k tvárnosti krajiny. Svojou konštrukciou a vzhľadom plní praktickú i symbolickú úlohu. Z praktického hľadiska ide najmä o stavbu určenú na osadenie a prevádzkovanie zvonov (výška, pevnosť). Výrazná vertikálna štruktúra symbolicky naznačuje smerovanie či spojenie zeme a neba. Zo symboliky mohutnosti, výšky a ďalekej viditeľnosti je možné odvodiť význam smerovania (duchovný maják) aj fyzickej či duchovnej ochrany.

Veže so svojimi ukončovacími prvkami - strechami sa architektonicky menili a vyvíjali najmä na základe materiálnej dostupnosti, technologických možností, umeleckého cítenia a z toho vyplývajúceho rozvoja stavebných slohov. Rozoznávame niekoľko druhov vežových striech. Od jednoduchých štvorbokých ihlanových, cez viacboké ihlanové, kužeľové, prilbové, stanové, zvonové, cibul'ové, baňaté, ihlové, kombinované, atď. Všetky vymenované majú spoločnú vlastnosť, že smerom hore sa zužujú až do špicatého ukončenia a sú spravidla ukončené strešným vrcholovým krížom. Z tejto skupiny sa vymykajú renesančné veže, ktorých nízke pultové (do stredu klopené) strechy zakrýva takzvaná štítková atika - ozdobné murivo nad hlavnou rímou. Takéto architektonické prvky sa vyskytujú najmä na renesančných (alebo renesančne upravených) sakrálnych objektoch najmä v rámci východoslovenských regiónov Spiša a Šariša. Ako renesančné veže sú konštruované samostatne stojace vysoké zvonice (kambanily) v podtatranskej oblasti napríklad v Poprade, Poprade - Matejovciach, Poprade - Spišskej Sobote, Kežmarku, Podolínci, Spišskej Belej, Spišskej Belej - Strážkach, Vrhove. Renesančné veže so štítkovou atikou sa nachádzajú aj na niektorých kostoloch. Na Slovensku je ich v porovnaní s inými typmi kostolných veží veľmi málo. Podarilo sa nám zdokumentovať trinásť.

Renesancia je druh umeleckého slohu a zároveň kultúrnym obdobím ľudstva, ktoré spadá do 16. a 17. storočia. Vyznačuje sa znovuzrozením starej antickej kultúry a svojimi horizontálnymi líniami ostro kontrastuje s predchádzajúcou výškovou gotikou. Člení sa na tri obdobia - ranné (prvá polovica 16. storočia), vrcholné (druhá polovica 16. storočia a prelom storočí) a neskoršie (prvá polovica 17. storočia). Napriek tomu že sloh myšlienkovým nepodporoval náboženstvo (zdôrazňoval sa pozemský život a schopnosť človeka), značným spôsobom ovplyvnil umenie na Slovensku a jeho prvky sa dostali (aj keď nie celoplošne) do sakrálnej architektúry. Zaujímavým príkladom hodným všeobecného kultúrneho poznania a umeleckého cítenia sú aj renesančné kostolné veže.

LUBOMÍR KALAVSKÝ

Gotický kostol svätého Martina v Podhoranoch (okres Kežmarok) pochádza zo začiatku 15. storočia. Jeho renesančná veža zo 17. storočia

Bazilika minor Povýšenia svätého Kríža v Kežmarku (vľavo) so svojou renesančnou vežou je súčasťou mestskej pamiatkovej rezervácie. Chrám od svojho vzniku prešiel viacerými úpravami a slohovými zmenami (pôvodne románsky 13. st., gotický prestavaný 15. st., barokovo upravený 18. st., s ďalšími úpravami v 19. a 20. st.). Renesančná veža pochádza zo 16. storočia.

Vznik obce Stará Lesná (okres Kežmarok) ako aj miestneho kostola svätého Petra a Pavla (obrázok hore) sa datuje do druhej pol. 13. st. Neskoršie rekonštrukčné práce zmenili jeho pôvodný ranogotický vzhľad na barokovo-klasicistický. Zvláštnosťou je renesančná veža pristavená netypicky k južnej stene lode roku 1600

Pôvodný ranogotický kostol zasvätený Panne Márii v Spišskom Hrhove (okres Levoča) postavený koncom 13. st. bol neskoršie prestavaný a zasvätený svätým Šimonovi a Júdovi Tadeášovi. Roku 1708 vyhorel a v nasledujúcom období bol znova prestavaný. Na konci 18. storočia vznikla aj terajšia veža, ktorá napriek vo svete vládnuceho baroku bola postavená ešte v slohu doznievajúcej renesancie

Renesančné veže

Starý kostolík s patrocíniom svätého Martina v Grančiči-Petrovciach (okres Levoča) postavili v prvej polovici 17. storočia na sklonku renesančnej éry.

Dnešný kostol svätého Martina v Červenici pri Sabinove (okres Sabinov) stojí na mieste staršieho románskeho kostola. Pôvodne bol gotický, ale okolo roku 1600 ho renesančne prestavali.

Kostol svätého Michala archanjela v Harakovciach (okres Levoča) pochádza z druhej polovice 13. storočia z čias ranej gotiky. Renesančnú podobu nadobudol pravdepodobne pri prestavbe v rokoch 1662 - 1663. O sto rokov neskoršie po požiari bol znova obnovovaný.

Po prvýkrát sa kostol v Jamniku (okres Spišská Nová Ves), na snímke hore, spomína v roku 1305 ako gotický. V 17. storočí boli na ňom vykonané rekonštrukčné práce, ktoré mu dodali renesančnú podobu. Zasvätený je svätému apoštolovi Bartolomejovi

Kostol svätého Michala archanjela v Osikove (okres Bardejov), obrázok hore, z roku 1612 bol postavený v renesančnom slohu

Renesančný kostol Povýšenia svätého Kríža v Brezove (okres Bardejov) pochádza z roku 1652. Následne bol niekoľkokrát upravovaný (barok, klasicizmus). Atikové ukončenie veže vtlačá kostolu renesančný charakter.

Farský kostol svätého Juraja v Hubošovciach (okres Sabinov), na obrázku vľavo, sa nachádza v miestnej časti Svätý Jur. Ide o pôvodný gotický kostol z prvej polovice 14. storočia. V druhej polovici 18. storočia bol prestavaný v aktuálnom barokovom slohu, zatiaľ čo veža dostala slohovo staršiu renesančnú atiku.

Gotický kostol z 2. pol. 13. stor. (Svinia, okres Prešov) je zasvätený Narodeniu Panny Márie. V priebehu stáročí bol viackrát reštaurovaný. Renesančná podoba veže pochádza z r. 1628.

Súčasná obec Radatice (okres Prešov) vznikla zlúčením dvoch sídelných celkov Radačov a Meretice. V miestnej časti Radačov sa nachádza farský kostol sv. Martina s renesančnou vežou. (obrázok dole)

Žijeme nový nápor materializmu. Ten marxistický spre-vádzali decibely propagandy a násilia. Ten nový pôsobí podprahovo. Toto podprahové pôsobenie, slabo počuteľné piatimi zmyslami, sa vydáva za jeho duchovnosť. Ale ovplyvňuje. Ponúka ilúzie. Zladiť telesnosť a duchovnosť vo všadeprítomnom božstve prírody, v panteizme. Spojiť tak rozdelenie človeka na telo a dušu prepojiť s rousseauovskou víziou všetko objímajúcej prírody. A nakoniec ponúknuť heroickú rehabilitáciu človeka s výberom bez Boha, alebo dokonca proti Bohu, alebo s pýchou heroicky vyznávať svoju hriešnosť ako konečný stav, popierajúc milosť Božiu.

Pozorujeme nový materializmus a novú vieru v revitalizáciu hmoty. Nech urobíte čokoľvek, hmota sa relativizuje v prírode, vo vás, všade. To je veľmi lákavé. Experimentuje sa s telom v pansexualizme, experimentuje sa s ekonomikou cez všemocnú ruku trhu, ignorujú sa zákonitosti ekonomiky, experimentuje sa s prírodou, neposkytuje sa jej pomoc, verí sa, že večná hmota sa revitalizuje. Matéria, ktorá sa chápe ako večná, sa obnoví. Pravda, jej obnova môže presiahnuť ľudský život, a tak sa dekadentné javy prezentujú ako dočasné, budúce generácie uvidia obnovu hmotného sveta.

Je to akýsi deformovaný me-sianizmus.

Výsledky vidieť na každom kroku. A to nie len poškodené Vysoké Tatry necitlivými zásahmi, ale poškodené aj ekologické systémy, mravnosť v človeku, ale aj väzba človeka k miestu, tento spôsob, ktorým človek konceptualizuje pre neho životne dôležité hodnoty ako domov, sa narúša.

Ako vyzerá Bratislava, hlavné mesto? Nevkusné kocky výškových budov v starom meste, akoby ich tvorcovia chceli nahradiť ich estetickú prázdnotu historický cenným miestom. V Primaciálnom paláci sú zobrazené krásne zá-kutia starej Bratislavy - tá dnešná je veľká výčitka.

Nepýtame sa sami seba, svojho svedomia, pretože tento regulátor nášho duševného života neustále poukazuje na to, že rozpor medzi tým, či je a má byť, nadobudol taký rozmer, že už nemotivuje, ale demotivuje.

Po revolúcii 1989 sa idea o večnej hmoty hlása podprahovo. Vedomie piatich zmyslov nepočuje nič, ale mentálna výbava človeka je oslo-vovaná a človek tento podprahový signál veľmi často nekriticky prijíma. Navyše slovenská mentalita je zvyknutá komunikovať pre ňu významné obsahy na podprahovej úrovni, pretože národ, ktorý nemal štát sa nenaučil vytvárať to, čo od antiky poznáme ako verejnosť, kladne reaguje na podprahový šum.

Tento šum sa interpretuje ako taktosť, jemnosť, a nie tak, že sťažuje rozlíšenie medzi dobrým a zlým. Výsledok je postupná strata legitimity vyjadrovať sa kompetentne k udalostiam. Vznikajú novotvary, ktoré majú rozkladnú povahu.

V tomto podprahovom živote národ utvrdzujú aj politické strany, ktoré nemajú kultúru, ako spoluvytvárajú verejnosť pomocou vlastných stanovísk a zaujatých postojov. Žijú jednu pravdu na týždeň a druhú na nedeľu. A tak niet zmluvy s Vatikánom, zákona o výhrade vo svedomí,

zato je množstvo mlčania tam, kde už idú kričať kamene. Veď platí to známe z psychológie zmyslu života, že ak nemôžeme na veciach nič zmeniť, aby sme neskončili v absurdnosti, treba zaujať k javom postoj.

Hmotné, ktoré sa malo chápať ako predpoklad pre rozvoj, sa stalo prvým cieľom. Tomu sa prispôbila aj rétorika formujúca verejný priestor, napríklad iba bohatí môžu vstúpiť do politiky, lebo nebudú kradnúť, a tomu podobné tvrdenia falšujúce vedomie. Hoci reálne do politiky by mal vstúpiť iba ten, kto sa vie uživiť aj inak ako politikou a je mravne zachovalá osobnosť.

Pozorujeme nešetrný prístup niektorých politikov k vývoju slovenských civilizačných štruktúr. Klásť si otázky a hľadať pravdivé odpovede je znakom suverenity.

Suverenita je aj civilizačná štruktúra, ako napríklad suverenita na prípravu zdravotníckych kádrov. Suverenita je civilizačná štruktúra zvaná poľnohospodárstvo, spôsobilosť ľudí dopestovať potraviny. Rady niektorých verejných činiteľov typu, dovezieme lacné potraviny, lacnejších lekárov a ďalšie, sú nesprávne.

Civilizačná štruktúra však nie je celá suverenita. Civilizačná štruktúra funguje, to je potrebný systém, ale človek chce existovať, nielen fungovať, a na to potrebuje kultúru, ako o nej uvažuje filozofia personalizmu.

Kultúra je existencionálna finalita kladúca si otázky o zmysle života. Reaguje na prirodzený motív života v človeku mať zmysel svojho života. A nielen to, myslím si, že je tu aj spirituálny motív - mať viac života, toho života pravého. To znamená vyvíjať nové propozície a nachádzať pre trajektóriu vývoja spoločný základ, metafyziku celoživotnej cesty. To znamená nové propozície od individua k osobe, od časnosti k trascendentnu, od práce ku konaniu, ktoré vyjadruje bytie. Toto bytie sa nedá uzavrieť do produktov konania, nech by boli akékoľvek. Od osobného príbehu k protopríbehu, ako ho koncipuje Biblia. Od civilizačnej štruktúry, ktorá je viac vo vzťahu k

parciálnemu vedomiu a technologickým vŕhľadom k integrálnemu vedomiu spirituálnych potrieb a mravných vŕhľadov. Od kariéry k metafyzike celoživotnej cesty človeka. To je prepojené s precitávaním k vlastnej osobe cez spirituálnu potrebu mať viac života. To je koniec rozdeleniu,

Stanislav Hvozdič

Staronové časy a staronové východiská

ktoré začal Decart, medzi telom a dušou. Jedna pravda pre telo a jeho fungovanie a druhá pre dušu a jej existenciu. To je koniec mylnému pokusu o jednotu tela a duše cez rousseauovský koncept splynutia s prírodou. To je koniec heroickému, ale márnemu vypätiu, ako povedal J. Maritain, rehabilitovať sa bez Boha alebo proti Bohu. Alebo rehabilitovať sa pyšným nekonečným sebaobviňovaním. To je objav, mať viac života, to je to, čo povedal jeden jáchymovský politický väzeň, kňaz,

naviac. Ten kompót z rajskeho zakázaného jablka. Lebo miera bola plná a z tohto materiálneho zdroja plnšia už nemôže byť, iba z Boha. Spirituálny vŕhľad, to je aktívne vypočutie slov: hľadajte najsamprv kráľovstvo Božie, a toto všetko sa vám pridá.

Preto civilizačná štruktúra, ktorá si pýta rozum, potrebuje aj kresťanstvo, potrebuje ľudskú osobu, teda vedomie, že je to duša, ktorá oživuje telo a telo nemá ísť proti duši. Lebo by to znamenalo duševnú smrť.

To preto otázky sokratovského

typu a odpovede na ne v podobe kritickéj analýzy či uvažovania. Preto sokratovské otázky, aby sme si nezvykli na všednosti, ktoré môžu byť nesprávnyimi istotami.

Ale stačia sokratovské otázky? Poznáme iného hľadača správnych istôt, ktoré skúma už nie ako Sokrates, ktorý ešte nepoznal zjavenú pravdu. Sú to otázky sv. Tomáša Akvinského. Dnešný Európan sa musí naučiť klásť si otázky nielen sokratovské, ale aj tomášovské.

Kríza v Európe hľadá humanitu, ktorá by neodmietla kresťanstvo. Zaučať máme kde. Integrálny humanizmus J. Maritaina, personalizmus ako silný filozofický prúd, a to nielen v Európe, ale aj v severnej Amerike by mal byť konečne povšimnutý. Ponúka preskúmanie segmentov civilizačnej štruktúry, ako je napríklad činnosť, konanie, ktorého analýzu urobil M. Blondel. To nemožno uzavrieť do jeho produktov, ani produktu zvaného majetok, lebo ono je prejavom bytia v časnosti a bytie trascenduje k stále vyššiemu určeniu.

Už roku 1947 prof. J. Hvozdič napísal, že hmotné zabezpečené je iba predpokladom nehateného vývoja človeka a má zameranie na posledný cieľ. Práve preto, píše, má vlastnenie materiálnych predpokladov presné hranice: dolnú (minimálnu) a hornú (maximálnu). To samo už naznačuje, že na obzore by mohla byť nová postmateriálna spoločnosť, ktorá civilizačný rozum - povedané s pápežom Benediktom XVI - rozšíri o vieru. To je otázka ideálu človeka, ako ho nastolil kardinál Jozef Tomko vo svojej prednáške pri príležitosti udelenia ceny Fides et Ratio. Milosrdný človek ako ideál. Aj psychologicky sa potvrdzuje, že ten, kto neprepáči, ostane v identite, ktorá už nie je životná. Deaktualizácia toho však neznamená popretie, že je na svete zlo. To by bol prejav slabosti a strachu. To sú výzvy k novej epoche precitnutia k vlastnej osobe, k nastoľovaniu aj tomášovských otázok.

Sv. Tomáš Akvinský sa pýta: je blaženosť v politickej moci? A odpovedá: je, lebo aj Boh je mocný, človek ho chce napodobniť. Ale zasa podotýka: blaženosť nie je v politickej moci, lebo moc sa má k dobru a zlu a blaženosť je iba k dobru.

To je cesta, klásť si otázky o veciach, ktoré sa zdajú samozrejme, lebo povedané psychologicky, môže ísť o nefunkčné, nepravé istoty.

Kardinál Tomko uvádza, že človek je hľadač pravdy. A preto sa má pýtať, klásť otázky. Môžeme sa opýtať na podstatu našej doby, štýlotvorný znak našej doby, na trúfalosť. Ako sa pýtal sv. Tomáš. Je trúfalosť hriech? A znova sv. Tomáš, ktorý sa pýta a odpovedá, nie - aj Abrahám prosil za Sodomu a Gomoru. Ale v jeho orodovaní bola prítomná aj bázeň. Potom odpovedá: trúfalosť je hriech, ak v nej niet bázne pred Bohom.

Toto nové storočie môže byť storočím trúfalosti ako štýlotvorného znaku, zjednocujúceho znaku, ale s dvomi odlišnými osudmi. Ten horší chce z časnosti urobiť večnosť a ten druhý, lepší, v duchu personalizmu, ako ho približuje v jednej myšlienke J. Letz vo svojej Metafyzike personalizmu, že má vyústenie nie v časnosti, ale posúva sa aj do večnosti.

Teodor Axentowicz (1859-1938) Zlatý anjel

Zohrievanie duše

Ladislav I. Lajčiak:
Milujem ťa láskou večnou
Bratislava,
Post Scriptum 2009

Ladislav Lajčiak (narodený roku 1945 v Ružomberku - Černo-vej), dlhoročný pracovník Matice slovenskej a neskôr Slovenskej národnej knižnice v Martine, sa začal aktívne venovať literatúre v polovici šesťdesiatych rokov minulého storočia. V rokoch 1969 - 1973 spoluvydával samizdatový časopis Emanuel. Prvá samostatná kniha poézie mu vyšla v roku 1987 pod názvom Tiesňové volanie. Vydal aj ďalšie knižné súbory vlastnej i prekladovej tvorby. K novším patrí zbierka duchovnej poézie nazvaná Milujem ťa láskou večnou.

Básne obsiahnuté v zbierke sú z formálneho hľadiska členité, majú nezvyčajnú štruktúru a osobitné strofické členenie. Dotvárajú ich citáty, zväčša zo Svätého písma, organicky včlenené do textu. Básnik chce podnietiť hlbavé a opakované čítanie, čo korešponduje s obsahovou náplňou veršov, s ich poetickým výrazom aj grafickým usporiadaním. Ide o meditatívnu lyriku, ktorá na jednej strane hraničí (a prelína sa) s filozofiou či teológiou a na strane druhej s modlitbou.

Lajčiakové básnické texty sa vyznačujú rytmickou a veršovou nepravidelnosťou, zjavne tu ide v prvom rade o čistotu a úprimnosť výpovede; forma je na to, aby sprístupňovala obsah. Jeho tvorivú metódu nám môže ozrejmiť citát od Czesława Miłosza, ktorý nachádzame v úvode knihy: „Jazyk literatúry 20. storočia bol jazykom neviery. Užívajúc ho, mohol som vyjadriť len čiastočku svojho veriacieho temperamentu.“

Básnik sa usiluje vyjadriť náboženskú skúsenosť a duchovné

poznanie prostredníctvom moderného básnického jazyka - „jazyka neviery“. Ťažká úloha, ale treba povedať, že Ladislav Lajčiak ju zvládol so ctou. Výpoveď lyrického subjektu pôsobí autenticky, prináša pozitívne posolstvo a má charakter hodnoverného umeleckého svedectva o osobnej ceste k Bohu.

Žijeme v čase narastajúcej ateizácie. Na kresťanstvo sa útočí zo všetkých strán. V tomto ovzduší je ťažké veriť, ale náboženská viera potrebuje byť skúšaná. O viere treba viesť zápas, treba si ju v istom zmysle zaslúžiť, „stále ju nachádzať, stále sa v nej utvrdzovať“. Takáto viera „nezmalátnie a nezovšednie, nestratí svoj zápal“.

„Prijatie nadprirodzena ako reálneho faktu býva celoživotným skúšobným kameňom viery...“ Ide teda o tajomstvo, ktoré treba prijať. Inak bude náš pohľad na svet neúplný. Bez duchovnej potravy budeme trpieť - povedané slovami F. X. Šaldy - materiálnou krátkozrakosťou. Lajčiakov lyrický subjekt konfrontuje svoj svetonázor s názormi iných. Uvedomuje si rozdielnosť postojov a prístupov k pravde: „A čo je pravda? Rehlí sa podnes vyznávač ničoty...“

Hlbinné spoločenstvo s Bohom, prijímanie „ničím nenahradiateľného Božieho tepla“ básnik nazýva zohrievaním duše. Je to jeden z najsilnejších básnických obrazov tejto knihy, potvrdzujúci autorovu pozitívnu zaujatnosť. Zbierka Ladislava Lajčiaka Milujem ťa láskou večnou predstavuje autentickú duchovnú poéziu, čerpajúcu z prameňa kresťanstva. Osloví a zaujme asi iba tých, ktorí sú ochotní a vnútorné pripravení prijať jej posolstvo, čo netreba považovať za negatívum, práve naopak - je to znak zrelosti.

JÁN MARŠÁLEK

JÁN MARŠÁLEK

Z HLBINY

Zohrej mi dušu, Pane,
lebo je stárnutá chladom,
maloverná a ubolená -
nevie, čo sa stane.

Čaká na zohriatie,
na teplo svätého dychu,
prosí o živú vieru,
držaná nádejou.

Z hlbiny volám, Pane,
príd' a zohrej mi dušu,
ako zohrieva ohník
skrehnuté údy pútnikov.

Príd' a prehovor, Pane,
ved' Tvoje Slovo je mocné
od počiatku až do konca:
Slovo života večného.

Premeň ma, Pane,
aby som vládol a vedel
stratiť a zanechať všetko
okrem Teba, ktorý si:

Včera, dnes a naveky. Amen.

Nepekné jubileum

Pred dvadsiatimi rokmi sme zažili dva neslýchané útoky proti spisovnej slovenčine. Zaslúžia si našu pozornosť aj dnes.

Jeden literárny elév z Bratislavy sa verejne postaroval, že slovenčina mu je prikrátka na odievanie jeho veľkolepých myšlienok do literárnej formy a že je „fialová, drevená a napuchnutá“. Utešoval sa zistením, že existuje aj čeština, konkrétne český mestský žargón, ktorý mu sprostredkúva najvyššie estetické zážitky a všetkým učenlivým Slovákom môže byť inšpiráciou. Keďže sa zanietene literátovi na „fialovej, drevenej a napuchnutej“ slovenčine umelecky dorásť doma nepodarilo, vystačil sa aj s písacím strojom za ideálom priamo do vysnívaného prostredia. Pozoruhodné a vlastne potešiteľné na jeho prípade je, že mu nikto u na Slovensku za rúhanie proti slovenčine nijako neublížil ani ho poriadne nenapomenul, hoci slovenčinu používal smelo a vo veľkom mnoho rokov aj publicisticky.

Na podobnú strunu zahrala v tom pohnutom čase aj jedna vyslúžená šansonierka zo Žiliny, ktorej sa slovenčina ako nástroj umeleckého vyjadrovania takisto bridila a ktorá našla dokonca vinníka intelektuálnej nedostatočnosti nášho jazyka. Podľa nej spisovná slovenčina - lebo o ňu išlo - je európskou kultúrnou tragédiou, ojedinelým nepodarkom v celom stredoeurópskom priestore. Keď sa to tak vezme, spisovná slovenčina ani nemusela byť. Zavinil ju vraj Ľudovít Štúr, ktorý (až sa pero vzpiera zopakovať ohavné slová tej osoby, preto ju radšej parafrázujeme) vytvoril a uzákonil slovenský spisovný jazyk po požití alkoholu pri prekladaní textov „z ruštiny do češtiny“.

Nuž našťastie to nebolo tak. Našťastie aj pre samu umelkyňu, lebo spisovná slovenčina to bola, čo aj ju priviedlo na pódia v Košaroch, Bratislave aj Žiline, spisovná slovenčina dala základ jej hereckej aj speváckej kariére v širom svete. Spisovná slovenčina sa ohlasovala z pozadia jej hlasu dokonca aj vtedy, keď ju život prinútil spievať ruské častušky po česky a české lidovky v nemeckých kaviarňach. Aj jej sa slovenčina stala odrazovým mostíkom na odskok i zoskok do širšieho sveta, podobne ako každému, čo sa v našej krajine narodilo a spieval inde - takto je to s jazykom, ktorý sa nám zakorení v detstve v duši.

Čas beží. Podobné jubileá našťastie nemusíme pripomínať často. Ako poľahčujúcu okolnosť pripomeňme, že spomenuté ataky proti slovenčine zazneli pri neľahkom zrode a obnove samostatnej Slovenskej republiky pred dvadsiatimi rokmi, keď sa sem tam ešte objavovali veľmi nekultúrne pokusy zvrátiť koleso našich dejín aj mimo kultúry. Vtedy to bol výraz nervozity a zúfalstva menej chápaných jedincov, poli-

tikov i nepolitikov, ktorí sa ocitli so svojimi čechoslováckymi predstavami už druhý raz, a dúfajme definitívne, v štátoprávnom aute.

O tom, že slovenčina je jazyk plnohodnotný, výstižný a krásny v každom ohľade, nemusí nikto pochybovať. Tobôž písať alebo spievať.

Zaplatili sme cestovný lístok len tak napoly?

Znie to neveriteľne, ale česká príslovka „celkem“, taká osozná pri zratúvaní a podčiarkovaní výslednej sumy v češtine, ešte stále mátoží v našich poklad-

Kurzívou o našom jazyku

niciah. Objavuje sa nám dokonca na závažných úradných dokladoch.

Stalo sa nám to iba nedávno v zrýchlenom vlaku zo Žiliny do Banskej Bystrice. Ako inak, sprievodcovi sme sa museli preukázať úradným tlačivom (platným cestovným lístkom). Vytiahneme ho a dívame sa spolu so sprievodcom, či je všetko v poriadku.

Aleže ba! V príslušnej kolónke, ktorá sumarizuje výšku základného cestovného, mínus zľavy, plus príplatky, nám Železnice Slovenskej republiky smrteľne vážne cez tlačiareň počítača v pokladni potvrdzujú, že za cestovanie zo Žiliny do Banskej Bystrice sme zaplatili „celkom“ päť eur aj päť centov!

Čo to znamená zaplatiť za lístok „celkom“? - pýtame sa sprievodcu. Ved' keď človek niečo platí, tak to platí vždy celkom, či sa mu to páči, alebo nie.

Celkom ho to prekvapilo. Celkom zneistel. Celkom ako my.

Výraz „celkom“, ktorý na našom cestovnom lístku tak dominuje pred výslednou sumou platby, je smutným pozostatkom asymetrickej federácie a svedčí o pretrvávajúcom neblahom vplyvu češtiny na dnešnú slovenskú úradnícku reč. Po slovensky súhrn viacerých položiek vyjadrujeme rozhodne inak. Máme na to slová spolu, dovedna, vedno, dohromady, celkove, úhrnom, súhrnne. Takto to musí byť najmä v úradných dokladoch!

Nuž stalo sa. Ak sme sa chceli odviezť zo Žiliny do Banskej Bystrice, museli sme zaplatiť za lístok na slovenských železničiach v sume päť eur a päť centov „celkom“. Podriadili sme sa diktátu úradníckeho, v tomto prípade zjavne nespisovného jazyka. Alebo sme mali inú možnosť? Vari sme mohli zaplatiť za lístok len tak napoly, iba čiast-

točne, neúplne - teda nie celkom? Alebo ísť peši?

Na výsostnom slovenskom území z výsostne slovenskej železničnej pokladnice na polceste medzi Žilinou a Banskou Bystricou sme dostali v dvadsiatom prvom storočí cestovný lístok vypísaný iba čiastočne po slovensky.

Nie celkom.

Domino mimo minima (I)

Sused sa volá krstným menom Dominik, každý ho volá familiárne Domino. Zaslúži si familiárne oslovenie, má nielen dobré srdce, ale vie si urobiť aj žart z vlastnej biedy. Ved' ako by inak vydržal toľko režimov pri relatívne dobrom zdraví?

Dlho, hádam do šesťdesiatky s nami hrával futbal na obecnej pažiti, príležitostne si vybehol s turistickým krúžkom na okolité vrchy. Počúvali sme ho radi, najmä vtedy, keď neformálne reprodukoval vlastné aj cudzie zážitky z vojny. Tuším bol aj partizánom, ale len takým obyčajným, dvojdňovým a navyše sebakritickým, takže si príslušný výhodný dôchodkový paragraf ani nezačal vybavovať.

Teraz už po horách chodiť nevláda, o vojne mladé ročníky nechcú veľmi počú-

vať, starší o nich často nechcú ani počuť. A ani futbal nemá Domino s kým hrať, lebo chlapčiská sedia väčšinu dňa skrútené pred počítačom a loptu naháňajú iba virtuálnym spôsobom myšou po obrazovke. Dalo by sa povedať, že Domino je od istého času generačne i rodinne dosť izolovaný, vlastne celkom odkázaný na seba. Typický starý dedinský mládenec, evidovaný na obecnom úrade ako samoživiteľ a samoopatrovateľ.

Lenže aj Domino musí z čohosi žiť, ak sa chce v dobrom zdraví dožiť stovky. Dá sa to?

Áno, dá! Naš sociálny systém je našťastie taký, že kto nevláda alebo je dostatočne starý, spadne do sociálnej siete a zachráni sa dôchodkom.

Tak aj Domino.

Dôchodok! Sociálna sieť! Domino rýchlo pocítil, že tá sieť má niekoľko dier a niekoľko drobných nespravodlivostí. Najväčšia diera živa na tom mieste, kde má človek vykazovať odpracované roky. Niežeby Domino nebol býval v mladosti dosť usilovný, niežeby sa dosť nenarobil u gazdov, na melioráciách alebo na štátnych majetkoch, ale vypomstilo sa mu podceňovanie pracovných knižiek - každú stratil. Jednu mu schválila Lysaňa ešte u gazdu, druhá sa dostala aj s košľou do pliev pri mlátení zbožia na štátnych majetkoch, tretia pošla dolu vodou na melioráciách v priebehu politickej desaťminútovky, cez ktorú nechtiac zachrápal.

Celý on! Na dokumentáciu svojej pracovnosti dopláca podobne ako pri dokazovaní účasti v odboji. Tam si ublížil navyše aj tým, že na jednej hodovej zábave neopatrne poznamenal, že ani sám nevie, či bol pri partizánoch, či tam strávil celé dva dni a či vôbec u nás dajaký odboj existoval, čo hrozne rozhnevalo viacerých vrstovníkov, ktorí vykazovali až šesť rokov odboja v kuse.

Ale to je len predohra.

BLAŽEJ BELÁK

Ako zdôvodnene vyzdvihuje Vajanský, Hollý bol prvý, ktorý začal povedome znázorňovať „Slovákov, slovenské bytie, slovenskú národnosť, slovenskú históriu i slovenský ľud“ (Vajanský, S. H.: Zobrané diela, zv. 12, s. 213).

Slováci podľa Hollého žili kedysi veľmi slávnym životom (Básne Gána Hollého. Budín 1841, I., s. 89). Slováci mali svoj vlastný štát. Na jeho čele bol Rastislav, „širokowládní we Slowensku Panovník“, ktorý poslal svojich poslov „k cárihradskému ze Prosbú Císaru o zbehlich we Slowenčiňe Zwestov“ (Tamtiež, II., s. 183).

Najmocnejším panovníkom slovenským bol však v očiach Hollého Svätopluk. Jemu venoval najväčšiu zo svojich piesní. Svätopluk to bol, ktorý „oslobodiv Národ, nepodľahli stal sa Panovník; a zmužilých veľké založil Králostwo Slowákov“ (Tamtiež, II., s. 3). Túto skutočnosť opakuje na viacerých miestach, ako by chcel vtlačiť slovenskému čitateľovi do ducha skutočnosť slovenského kráľovstva. Tak v úvodnej piesni do Žalospevov dáva do úst svojej Umky slová: „Spíwals, gak hroznú Swatopluk na Karolmana wédol Wognu, i gak Wířaz sa z gehu Wládi widrel; Gak zmužilých veľké založil Králostwo Slowákov (Tamtiež, I., s. 111 a II., s. 147). V Plači Matky Slávy ostro vytýka Svätoplukovým synom, že „Králostwo dobrí čo Rodič tak práčie zakládá, nápokí už hrobowú, Zlobci, kopáte Gamu“ (Tamtiež, I., s. 120). Ich vinou sa stalo, že „veľké zmoreních Králostwo Slowákov ... do Hrobu swého padá“ (Tamtiež, I., s. 125). Kedysi „širokowládná Berla“ kráľ Svätopluka a jeho meč, „cudzím zlí Strach a Hróza ľuďom“, nesvornosťou jeho synov stratili svoj význam (Tamtiež, I., s. 125). Pamiatka Svätoplukova však ostane vždy čerstvá v národe slovenskom: „Stáľe údatní a Braňú okolním strašlíví Kragňám poľetí Swatopluk, Zakladač Wládú širokého ňekdi Pánstwa Slowákov“ (Tamtiež, I., s. 253).

Hollý pokladal Slovákov za osobitný národ, odlišný od iných slovanských národov, a tým aj od iných národov Európy. I keď ešte nepoužíva výraz „osobitný“, všetko poukazuje na to, že slovenský národ v jeho očiach bol zvláštnou národnou jednotkou. Tak Slovákov odlišuje od najpríbuznejšieho slovanského národa, od Čechov. Česi sú národ, ktorý bol podrobený Svätoplukom slovenskej poslušnosti. (V Plači Matky Slávy hovorí: „Už Čechowé a Čechow nagbliži susedi Serbi, pripogení k gednéň ňekdi od Otca Moci ... Od wás odstupugú ...“ Tamtiež, I., s. 122.) Spievajú o rozložitosti slovanského ľudu, vypočítava slovanské národy, a medzi nimi uvádza ako osobitnú skupinu Slovákov: „Nezmohlí trwajú ešče Slowáci a údatní Čechowé ...“ (Na slovenskí národ. Tamtiež, I., s. 246). A potom menuje Moravcov, Poliakov, Chorvátov, Srbov, Dalmatincov, Bosniakov a Rusov.

Tento osobitnosti slovenského národa nie je nijako na ujme jeho zamieňanie „Slovákov“ so „Slovanmi“ a adjektíva „slovenský“ so „slovanským“. Toto vyplývalo uňho z presvedčenia, že Tatri boli kolískou všetkých Slovanov. Matka Sláva vo svojom plači sa žaluje: „Eghľe dobrích na Swet dala sem pod Tatrami Sinkow. Národu mého prwá Tatri

Kolíška bofi“ (Tamtiež, I., s. 113. Porovnaj s. 89: „Gak weseli, gak rozkošni a v Radosti plínuci Wédla život krásná starodáwnég Sláwi Roděnka!“). Boh posla im na pomoc anjelov do „tatranských Kragňi Slowákov“ (Tamtiež, I., s. 219). Príkladov na toto determinovanie slovenského národa mohli by sme uviesť viacej, no pre našu potrebu stačia. Ak Hollý niekedy zamieňavo hovorí o Slovákoch a Slovanoch, to je, vzhľadom na jeho teóriu o pôvode Slovanov, argumentom za osobitosť slovenského národa; lebo nie Slo-

ŠTEFAN POLAKOVIČ

Ján Hollý o slovenskom národe

K 100. výročiu narodenia profesora Štefana Polakoviča (1912 - 1999)

Univerzitný profesor Štefan Polakovič patrí k významným osobnostiam slovenskej vedy v 20. storočí. Narodil sa 22. septembra 1912 v Chtelnici, zomrel 29. novembra 1999 v Buenos Aires. Patrí ku generácii, ktorá sa obetavo a s entuziazmom zapojila do budovania prvej Slovenskej republiky a ktorú po roku 1945 stihol osud politickej emigrácie. Predchádzajúci režim sa usiloval vymazať z kolektívnej pamäti nášho národa nielen prvú Slovenskú republiku, ale aj generáciu, ktorá v zložitých podmienkach svetového vojnového konfliktu budovala slovenský štát a odsúdil ju do zabudnutia.

Ani v súčasnosti nie sme ešte schopní a ani ochotní doceniť prínos tejto mladej slovenskej generácie pre našu súčasnosť, ktorá sa obetovala za našu národnú a štátnu slobodu. Najmä pri výročiach obnovenia slovenskej štátnosti sa pravidelne stávame svedkami rôznych mediálnych „sporov“ o tom, kto sa vlastne v roku 1993 najviac zaslúžil o jej obnovenie. Hlavným zmyslom týchto cieľavedome vyvolávaných mediálnych škriepok je, že určitej časti slovenského politického spektra sa neopodstatnene podsúva akási rola „tvorcov“ súčasnej slovenskej štátnosti, čo nielenže permanentne traumatizuje celú spoločnosť, ale vytvára nové, nepreklenuteľné bariéry v národe. Pričom pravda je taká, stačí si len zalistovať v dobovej tlači, že bezprostredne po páde komunizmu v Česko-Slovensku, nikto z tých, ktorí dnes konjunkturálne majú plné ústa slovenskej štátnosti, nestál na pozícii štátnej samostatnosti Slovenskej republiky a bohužiaľ vo väčšine prípadov otvorene bojoval za udržanie česko-slovenskej štátnosti.

Úlohou týchto mediálnych hier je rozdeľovať národ a spoločnosť na otázke štátnosti, bagatelizovať jej význam pre národ, oslabovať vzťah národa k vlastnému štátu. Načo je nám Slovenská republika, načo je nám štátna suverenita, veď máme predsa múdrych politikov v Bruseli a Európsku úniu, ktorá za nás všetko vyrieši! Naši noví hrobári slovenskej štátnosti by sa už mali konečne spamätať a uvedomiť si, že druhá Slovenská republika nepatrí Slovenskej národnej strane, SMER-u, či KDĽ, ale patrí všetkým občanom Slovenska bez politického a národnostného rozdielu, ktorí sa v súčasnosti podieľajú na jej budovaní. Pokiaľ slovenská štátnosť sa nestane hlavným integračným prvkom slovenskej politiky, kultúry a vôbec slovenského života, tak stráca svoj zmysel na existenciu, svoj raison d'être.

Keďže po páde komunizmu slovenská politika a slovenská inteligencia, ako celok, v otázke slovenskej štátnosti fatálne zlyhali, jediný, kto obstál v historickom zápase za našu národnú a štátnu slobodu bola slovenská politická emigrácia. K jej významným predstaviteľom

patrí aj profesor Štefan Polakovič, blízky spolupracovník Ferdinanda Ďurčanského.

Okrem zápasu za otvorenie slovenskej otázky v Česko-Slovensku ako medzinárodnej otázky, sa profesor Polakovič, v zložitých podmienkach emigrácie, venoval aj vedeckovýskumnej práci. Ako renomovaný filozof stal sa v argentínskom exile zakladateľom nového vedeckého smeru - naciologie, zaoberajúcom sa výskumom národa z ontologického hľadiska. Výrazom ocenenia práce prof. Polakoviča bola aj jeho aktívna účasť na Medzinárodnom filozofickom kongrese v Cordobe v roku 1987. Na kongrese predniesol referát na tému Ontologická podstata pojmu národ, ktorý sa stretol s veľkým záujmom.

Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že filozofické dielo prof. Polakoviča je na Slovensku málo známe, respektíve neznáme. Ako mladý absolvent Gregoriánskej pápežskej univerzity v Ríme sa pôvodne venoval Blondelovej filozofii. Slovenskú odbornú, ako aj laickú verejnosť upozornil na seba významným dielom K základom Slovenského štátu. Filozofické eseje (1939). V roku 1940 sa zaslúžil o založenie Filozofického odboru Matice slovenskej a redigoval jeho odborný časopis Filozofický zborník. V nasledujúcom období sa, spolu s prof. Ludovítom Novákom, spolupodieľal na založení Slovenskej akadémie vied a umení.

V snahe priblížiť slovenskému čitateľovi dielo prof. Polakoviča vybrali sme pri jeho životnom jubileu z jeho málo známej publikácie Začiatky slovenskej národnej filozofie (1944) kapitolu venovanú slovenskému básnikovi a národnému buditeľovi Jánovi Hollému. Prof. Polakovič skúmal v uvedenej monografii prínos Jána Hollého, Ludovíta Štúra a Štefana Marka Daxnera do slovenskej národnej ideológie a filozofie. Práca je rozdelená do nasledujúcich kapitol: Ján Hollý o slovenskom národe, Ideová súvislosť medzi Hollým a L. Štúrom, Štúrova filozofia národa, Trvalé svetlo, Štúrova analýza slovenského života, Štúrov odkaz, Daxnerov prínos k slovenskej národnej filozofii. Š. Polakovič vysoko vyzdvihuje najmä Jána Hollého a jeho prínos do slovenského národného života. „Hollý, Štúr, Daxner predstavujú vzostupnú čiaru národných mysliteľov, ktorí vytvorili slovenskú národnú filozofiu takmer v jej plnej forme ... Bernolák, Hurban, Hodža, Dusanov a iní majú svoje zásluhy o kryštalizovanie slovenských národných ideí, ale Bernolák je vyjadrený v Hollom, Hurban a Hodža závisia od Štúra, Dusanov píše pod dojomom Daxnera ...“ (s. 7). Prof. Polakovič zároveň polemizoval so Samuelom Š. Osuským a Danielom Rapantom v tom, že Ludovít Štúr ideovo nevychádza z Jána Kollára a Pavla Jozefa Šafárika, ako to obaja tvrdili, ale z Jána Hollého. V tejto otázke sa stotožnil so Svetozárom Hurbanom Vajanským a Antonom Augustinom Banikom.

váci sa vyvinuli z Poliakov alebo Čechov, ale Česi, Poliáci a iné slovanské národy zo Slovákov. Tým nechceme povedať, že Hollého teória je správna, len chceme vyzdvihnúť skutočnosť, že zo zamieňania nemožno podložene priviesť dôkaz pre neujasnenosť pojmov u Hollého, ako sa tento povrchný spôsob u našich nepravínikov ujímal.

Za osobitosť slovenského národa hovorí aj skutočnosť, že Hollý slovenské územie nazýva „krajinou Slovákov“ (Tamtiež, II., s. 189, 191, 193 a ďalšie); Rastislav je „širokí we slowenskég Kragňe Panovník (Tamtiež, II., s. 184); vojská, ktoré bojujú so Svätoplukom, sú „Wogska slowenské“ (Tamtiež, II., s. 144); a Svätopluk je kráľ Slovákov. Všetky teda

deje, radostné i smutné udalosti, všetky veci a inštitúcie, ktoré boli na tomto území v starom čase, prisudzujúce Hollý Slovákom, národu to tomu istému, ktorý i dnes tuná žije vo veľmi smutných okolnostiach.

Kým totiž kedysi slovenský národ žil v sláve, prišla doba, keď žije vo veľkej pustote, lebo „gako bívá na Swete wšeccko, wistawené Preměnam (Tamtiež, II. S. 147), i kráľovstvo Svätoplukovo spustlo. Vinou synov Svätoplukových slovenský národ dostal sa do područia. Následok toho bol, že „wác máš smutnich we slowenském Národě Prihod než weselich“ (Tamtiež, I., s. 112). Tohto národného barda to však nijako nemýli; on chce svoje piesne spievať na slovenskej zemi a slovenskou rečou. „... a poznowu spívag ... tu radeg, pustich kde Slowákov ňemnoho zraban, a wšefikím Čmáním pozarostlí ešče ge Úhor“ (Tamtiež, I., s. 77. Porovnaj I., s. 219, Na Mlíč: „Sem ti každi Děň mňa do swého Lóna, Mlíču, wábíwáš ňečuté Slowákom Pesňe spíwáwat ...“). Chce tu však zaspievať takú pieseň, ktorá by prebudila celý národ a priviedla ho k živej láske k národu. Tak prosí Umku: „Zazňi hurtownú mi Piseň, která by toľko blúdicích a hluchích Slowákov mohla ráz pohnúť ke tuhég swogého Národa lásce“ (Tamtiež, I, s. 190, Na Umku). Bolí ho veľmi, že slovenský národ je oslabovaný odrodilstvom. Sú takí, ktorí dospējúc k vysokému vzdelaniu, zabúdajú na svoj rod a „tím skór matěrinskú zapowrhnu a we cudzég Mluwe múdré Kňihí pišú“ (Tamtiež, I., s. 225. „U Slowákov dokonále a ke každég Weci súcé w Umelostách a we dáwních I nowotních dobre zbehlé Gazikoch wčil Hlawi nagďeš./ Ti to wšak zdarílegš! a we wšég sú Učēnegš! Weďe; tím skór matěrinskú Zapowrhnu a we cudzég Mluwe múdré Kňihí pišú./ Ti, čo ľen měň cwičeni sú a čo Měna u Inákw nadobíwát si newládnú, Na slowenské Rodu werní sa wichápú Spisowání./ Poznámka Hollého: „Prečo ge málo dobrích Spisowateľow slowenskích“). Bolesťou trafený volá k svojim rodákam: „Roděnci, ach! Roděnci mogí powšēnegš! Čo ag wi od milostnég přeč tak bežité Matki? A schwálné tam we inšich sa Národoch trařice Slowákom Ugmu, cudzím veľkí činiťe Přírost“ (Hlas Tatri. Tamtiež, I., s. 254).

V slovenskej problematike tej doby prirodzene najviac zaujala myseľ Ján Hollého otázka slovenskej reči. Vo Chválospeve na Antona Bernoláka žaluje sa „smutná Matka Slowenka“ na svoj krutý osud. Dokiaľ ovládala svoj vlastný priestor, kypel slovenský život. „Od Času však, čo gu ráz mladšá prewláda Sestra Česka pre Krásu hrdá, a na gég sa osáďila Prestol; mizla Radost, weselé zňívať prestávali Pesňe“ (Tamtiež, I. s. 89. Chválospev na A. Bernoláka). Česká reč spôsobila na Slovensku a v slovenskom národe mlkvosť, a to preto, lebo to bola cudzia reč. Pobúrené srdce Hollého neváha nazvať zradcami tých, čo uviedli češtinu na Slovensko a čo sa jej pridržajú. „Odrodili, zrádni, Sinowé (možnáli ge toľká Newďačnosť?), že swú dáwnú opohrdnu Matkú nádhernú radšeg powádzali Česku gakožto Králownú, a na mé vlastné gu osáďili Místo“ (Tamtiež, I., s. 90). Hoci sa deje táto veľká krivda slovenskej reči, nenašiel sa nik zo synov slo-

venských, ktorý by jej bol dal čestné miesto medzi slovenskými rečami. Každá z nich „na vlastnom wise dáva Prestole“, len slovenčina sa musí žalovať: „Gá zbavená Hodnosťi a patricého mi Práva“ (Tamtiež, I., s. 91). Čeština vzhľadom na škody, ktoré spôsobila slovenskému životu, je v očiach Hollého „zhubkyňou“ (Tamtiež, I., s. 91). Matka slovenská reč prosí Boha o pomoc: „Mój ochráň mi Žiwot, nedopusť mi do Hrobu klesnúť. Zbud' Sinov odroděních, aby raz už opust'ili Čěšku, a spolu zjednotěni ke swěg sa nawrát'ili Matce, i mňa na mú Hodnosť a d'ěd'ični Prestol uwěd'li“ (Tamtiež, I., s. 91). To je básnikov obraz a chcel ním povedať, že celý vtedajší slovenský život žiadal si bezpodmienečne používanie vlastnej slovenskej reči. Matka Slovenska sa nedožaduje toho, aby sa uplatňovala na všetkých tých priestoroch, kam ju povádzal meč kráľa Svätopluka, lež žiada, aby sa jej právo uznávalo v tom priestore, kam bola zatlačená po bratovražednom boji synov Svätoplukových (Tamtiež, I., s. 90). „... skrušěne žádám, / Ně wšak abich gá w tég wisokég zaskwiwala Sláwe, / Móg čo mi údatní Svatpluk bol někdi opatril, / Keď d'afekě odtád' za hučicú Sábú, a odtád' / Než' len abich v tom bezpečně zostáwala Místě, / Kam gehu ňesworní, a po predněg Wládě ňemírěne / Túžicí Sinové ze swú mňa neuwrhli Skázú“). Konečne prišiel syn, ktorý vrátil slovenskej reči jej právo. Bernolák bol Bohom „ustanowen k tomu sám, naňho táto samého Práca čeká, abi Čěšku zahnal, swogu Matku Slowenku skrisil, a na vlastně za Panowñicu Místo osád'il“ (Chválospev na A. Bernoláka. Tamtiež, I., s. 90). V tejto práci za pozdvihnutie slovenčiny nedbá Bernolák „aňi na zlostně Ohowáračov Usta a špatně Tupěni, na kriwé aňi súdi a Záwist“ (Tamtiež). Výsledok jeho húževnatej práce bol, že „Čěšku premáhá sám Wit'az, tlačěnú s prítomněg Záhubi Matku widre a na vlastni za Panowñicu Prestol osád'li“ (Tamtiež, I., s. 95). Len čo to zbadajú Slováci, „cudzé gármo zhod'á, a ke swěg sa Rodičce nawrát'á“ (Tamtiež, I., s. 95).

Keď Palkovič vydal slovenskou rečou Sväté Písmo, zaradoval sa Hollý nad touto kultúrnou udalosťou, že ho Slováci môžu konečne „otcowským a krásnym slowenským čítáwaf Gazikem“ (Tamtiež, I., s. 85. Chválospev na Jura Palkoviča).

Hollému nebol neznámy pojem národnej slobody. Vo Svätoplukovi, ktorého podľa celkového obsahu a podľa zamerania musíme pokladať za veľpieseň slovenskej slobody, nachádzame dosť jasných prejavov, vzťahujúcich sa na slobodu. I keď tieto prejavy sú dané do úst dávno-vekových dejateľov slovenských, týkajú sa rovnako vtedajšieho stavu slovenského národa, lebo majú všeobecný, časovo neohraničený charakter a platnosť. Tak Zemižičen v rade otcov vyriekla vzdorovitú otázku, ktorú si kládli všetci slovenskí národní buditeľia a politici: „Wečněli odsúđen k tomu náš ge tu na Swetě Narod, pod cudzím abi len sme zaprahli díchaři Gármom, a

wlastnú Slobodu, wlastnú ňeužívafli Wolnosť?“ (Tamtiež, II., s. 61. Svätopluk). Otázku slobody spojuje Hollý s otázkou práva, ako to vyplýva zo slov, vložených do úst Milínovi v prítomnosti Svätoplukovej: „Mi hľe milég zbavení Wolnosťi a Práwa našého“ (Tamtiež, II., s. 120).

Pretože „aľe každi túžne za sladkú dich'iwá Slobodú, a hľeďi Poddanstwa sa pozbiť“ (Tamtiež, II., s. 122), je len prirodzené, že aj slovenský národ po svojej slobode túži, aby konečne „od cudzég už wislobid'ice sa Wládi, Lud wolní a ňepodľehli zostáwafli Narod“ (Tamtiež, II., s. 160).

Aj bez čo len malého silenia textov každý, kto číta Hollého a nie je predpojatý, musí vyčítať tieto skutočnosti: 1. Slovenský národ jestvuje; 2. Slovenská reč má právo na používanie na vlastnom priest-

venských národov jestvuje tu i slovenský národ, najslávnejší a najstarší zo všetkých slovanských národov. I keď musíme poopraviť túto romantickú mienku Hollého, podstata jeho tvrdenia ostáva: slovenský národ je rovnakou etnickou jednotkou európskeho sveta ako ktorýkoľvek národ slovanský. Čo sa týka veľkosti slovanského národa v dávnej minulosti, mienka Jána Hollého je potvrdzovaná najnovším výskumom slovenských dejín (Stanislav, J.: Kultúra starých Slovákov. Bratislava 1944).

Ktokoľvek číta Svätopluka, Cyrilo-Methodiádu, Žalospevy alebo Ódy, cíti prerážať cez riadky slovenské srdce Hollého, zanietené rodoláskou v pravom zmysle slova. Preňho slovenský národ, slovenská minulosť, slovenský život, ba i slovenská bieda, sú sku-

vedomý skutočnosti, že je synom slovenského národa a že má povinnosť prispieť k zveľadeniu slovenského života slovenskými piesňami. Bez akéhokoľvek nádychu rojčenia musíme doznať veľkosť jeho odhodlania, ktorá by prebúdila zablúdených Slovákov a primála ich k rodoláске.

Zachytenie skutočnosti jestvovania slovenského národa je uholným kameňom, od ktorého začína slovenský uvedomovací proces. A tento kameň položil Ján Hollý, ako sa to ukáže z vplyvu Hollého na rozhodujúcu slovenskú generáciu, na štúrovcov.

Popri skutočnosti jestvovania slovenského národa musela prirodzene myseľ Hollého najviac zaujať otázka slovenskej reči. Ak Hollý porovnával život iných národov slovanských, zisťoval, že majú svoj

Ňeopúšťajme sa! In: SNN, 1846, č. 58), tak pochopíme radosť Hollého nad dielom Bernolákovým, ktoré znamenalo pripútanie sa Slovákov k vlastnej ich reči, reči „otcovskej“.

Hollý prvý prichádza s myšlienkou, že slovenčina jediná má právo na slovenský priestor. Boj o uplatnenie slovenčiny, vedený neskôr po celé 19. A v prvej tretine 20. storočia jednak proti Maďarom, jednak proti Čechom, opieral sa o toto jednoduché zistenie Hollého: slovenčina bola zbavená jej práva, slovenčina musí byť uvedená na prislúchajúci jej prestol, čiže povedané v našej modernej reči: Slovensko je priestorom slovenskej reči.

Odtiaľ pramení aj láska Hollého k slovenčine. Dostatočným prejavom tejto lásky je jeho priznanie sa k nej, je smútok nad odpadlíkmi, ktorí opúšťajú slovenskú reč pre cudzie reči, a je radosť nad dielom Bernolákovým a nad Palkovičovým prekladom Písma do slovenčiny.

Trocha menej jasne hovorí o národnej slobode. Avšak zo skutočnosti, že chcel oživiť otupený slovenský život pripomienkami z minulosti, musíme vyvodzovať aj zmysel jeho výrokov o slobode. Ako patrilo celé dielo Hollého jeho súčasníkom, tak im platilo aj jeho presvedčenie o slobode slovenského národa. Zdá sa nám, že niet v tom násilia, ak pripustíme, že sám Hollý musel byť vo svojom vnútri pobúrený, keď vložil do úst Zemižična vzdornú otázku, či náš národ je odsúdený večne žiť v otroctve. Svätopluk dáva bojovať za slobodu, voľnosť a „nepodľahlosť“ slovenského národa; a za ňu zomierajú slovenskí junáci.

Jánom Hollým nastáva nepochybné brieždenie v slovenskom živote. Jeho dielo je volaním proroka na púšti. Ak Ján Hollý nadhodené myšlienky nerozvinul širšie, to treba pripísať viacerým okolnostiam: a/ žije v dobe, keď ešte len nastáva prebúdzanie národov; b/ jeho dejinným poslaním ako básnika bolo, vycítiť určité myšlienky a posvietiť nimi ako fakľami. Význam Hollého preto nespočíva v tom, že by bol veľa myšlienok priniesol a že by bol myšlienky technicky rozviedol, lež že myšlienky, ktoré podčiarkol a vyzdvihol, mali životnú dôležitosť pre vtedajší slovenský život. Myšlienky, ktoré on národu predložil, mali svoju životnú oprávnenosť, a preto sa museli uchýtiť: niekto ich v národe musel počuť a musel na ich základe ďalej pokračovať. Každá idea, ktorá vychádza zo života a je podložená životom, chce sa vrátiť do života, aby mu dala, oplodniac ho, svoje otcovstvo. To je jej zákon.

Ak sa dívame z dnešnej perspektívy na dielo Hollého, musíme konštatovať, že jeho veľkosť záleží v tom, že zatriasol slovenským svedomím týmito myšlienkami: 1. Že sme Slováci; 2. Že slovenčina má právo na slovenský priestor; 3. Že máme právo na slobodu.

Univ. Doc. Dr. Polakovič, Štefan:
Začiatky slovenskej
národnej filozofie.
Anfänge der slowakischen
Nationalphilosophie.
Bratislava 1944

Pamätník Jánovi Hollému pred jeho rodným domom v Borskom Mikuláši od Jána Koniarka
Snímka: Teodor Križka

tore; 3. Slovenský národ má právo na slobodu.

Predovšetkým treba vyzdvihnúť skutočnosť, že Ján Hollý neustále pripomína jestvovanie slovenského národa. Ako sme už spomenuli, nemôže byť ani reči o tom, že by Hollý bol rozumel pod slovenským národom Slovanov. Vyššie uvedené texty zrejme dokazujú, že popri iných slo-

točnosťami, o ktorých nemožno dišputovať. Romantizmus iste prispel k prifarbeniu Svätoplukovej osobnosti, k vytvoreniu niektorých príkras osôb a dejov, avšak táto vonkajšia pozlátka nijako nenarušuje vášnivé priznanie sa k slovenskému národu. Hollý vedome, od iných, národ svoj zrádzajúcich, odlišne, píše po slovensky, lebo si je

vlastný spisovný jazyk. A Slováci nemali kodifikovanú svoju vlastnú reč. Príčinou toho bolo, že lenivo ostávali pri češtine. Ak si uvedomíme tie škody, ktoré zapríčinila čeština slovenskému životu, vyvolávajúc na Slovensku mlkvosť a tuposť (sústavným spôsobom poukazoval neskôr na tento škodlivý vplyv češtiny Ludovít Štúr. Bližšie pozri

Roku 1581 Alžbeta I. vydala Akt o udržaní poslušnosti poddaných Jej kráľovskej Výsosti, ktorý predpokladal trest smrti pre tých, ktorí sa chcú obrátiť alebo ktorí sa obrátili na katolícku vieru. Vysoké pokuty a dlhé väzenie hrozilo aj za slúženie katolíckej svätej omše a za účasť na nej. Na druhej strane sa účasť na anglikánskych bohoslužbách stala povinnou: každému, kto by tento príkaz nedodržel, hrozila vysoká pokuta a väzenie.

PROTIKATOLÍCKY APARTHEID

Panovanie anglickej kráľovnej Alžbety I. sa obvykle predstavuje - aj v masmédiách, napríklad vďaka nedávnym hollywoodskym filmom - ako obdobie stability a všestranného rozvoja anglickej spoločnosti. Alžbetínska doba sa spája s veľkými menami, významnými nielen pre anglickú kultúru (napríklad Shakespeare). Toto obdobie sa predstavuje - a úplne oprávnené - ako začiatok budovania anglického koloniálneho impéria. Pritom sa zdôrazňujú zásluhy Alžbety I. pri obrane suverenity Anglicka vo vojne s Veľkou španielskou armádou (1589). Táto posledná epizóda vlády dcéry Henricha VIII. je v protestantskej historiografii opisovaná ako víťazný stret „síl svetla a pokroku“ (anglikánske Anglicko) s „tyraniou a papistickou netoleranciou“ (katolícke Španielsko). Takúto víziu opakuje aj nedávno premietaný film Alžbeta.

Všetky tieto prvky dokopy vytvárajú pekný, ale jednostranný obraz anglickej kráľovnej - a práve preto klamný. Vláda Alžbety I. totiž konkrétne znamenala začiatok systematického degradovania katolíkov žijúcich na Ostrovoch na „druhoradých poddaných“. Do obdobia jej panovania totiž spadajú začiatky tzv. penal laws - „trestných zákonov“ -, čiže proti katolicizmu a katolíkom zameraného zákonodarstva (v podobe zákonov Dolnej komory a kráľovských nariadení), ktoré boli definitívne zrušené až roku 1829 (na základe Emancipation Act - Aktu emancipácie). Penal laws ubližovali katolíkom nielen s pohľadu politiky, kultúry a hospodárstva, ale robili z nich de facto odvrhnutú kastu, ktorá v istom čase nielen mala zakázané zastávať akékoľvek verejné úrady, ale aj vlastniť jazdeckého koňa či bývať menej ako desať míľ od Londýna.

To všetko v tej istej dobe, keď Anglicko bolo vnímané ako predvoj parlamentarizmu, osvietenstva a zákonom zaručených občianskych práv. Stojí za to na tomto mieste porovnanie pripomenúť, že americkí kolonisti (z veľkej väčšiny protestanti), ktorí roku 1776 začali vojnu o nezávislosť od Britskej koruny, ani v desiatine neboli postihnutí takými reštrikciami, akými trpeli vyše 200 rokov katolícki poddaní celého radu anglických a britských vládcov.

Proti katolíkom zamerané „trestné zákony“ boli schválené Alžbetou I. roku 1559 vyhlásením Štatútov o supremácii a jednotnosti (Statutes of Supremacy and Uniformity). Tie okrem iného stanovili, že uznávanie pápežskej autority v duchovných veciach (teda nie anglického kráľa či kráľovnej ako „hlavy Cirkvi v Anglicku“) je rovnocenné s obvinením z vlastizrady - a tým samým aj trestané smrťou (po mučení) a konfiškáciou majetku. Katolíci zároveň nemohli hľadať záchranu v inom štáte, lebo v zmysle týchto Štatútov každý poddaný anglickej kráľovnej musel získať na pobyt v zahraničí povolenie. Svojevoľný pobyt v zahraničí dlhší ako

pol roka automaticky znamenal prepadnutie majetku.

Roku 1581 Alžbeta I. vydala Akt o udržaní poslušnosti poddaných Jej kráľovskej Výsosti, ktorý predpokladal trest smrti pre tých, ktorí sa chcú obrátiť alebo ktorí sa obrátili na katolícku vieru. Vysoké pokuty a dlhé väzenie hrozilo aj za slúženie katolíckej svätej omše a za účasť na nej. Na druhej strane sa účasť na anglikánskych bohoslužbách stala povinnou: každému, kto by tento príkaz nedodržel, hrozila vysoká pokuta a väzenie. O štyri roky neskôr roku 1585 Alžbeta I. podpísala Akt proti jezuitom, seminárnym kňazom a im podobným neposlušným osobám. V zmysle tohto zákona trest smrti hrozil jezuitovi alebo aj inému katolí-

GRZEGORZ KUCHARCZYK

Ťažké dejiny katolicizmu v Anglicku (3)

kemu kňazovi, ktorý by prišiel do Anglicka z kontinentu; a tiež aj ľudom, ktorí by duchovným poskytlí úkryt.

Sčítané a podčiarknuté: „trestné zákony“ schválené počas panovania Alžbety I. bránili katolíkom (tak laikom, ako aj duchovným) praktizovať nimi vyznávané náboženstvo (zákaz slúženia svätej omše), čím ich odsúdili na postupné vymieranie (zákaz pôsobenia akéhokoľvek katolíckeho kňaza na Ostrovoch po roku 1588). Bol to pokus uzavrieť katolíkov do geta - a to doslovne. Koncom panovania Alžbety I. bol totiž schválený zákon prikazujúci všetkým rekurantom (tak nazývali katolíkov, ktorí odmietali uznať zvrchovanosť anglického kráľa/kráľovnej nad Cirkvou na Ostrovoch) nevychádzať za hranicu piatich míľ od miesta svojho ak-

lepšie časy, boli veľmi rýchlo a bolestne sklamané. Už roku 1605 kráľovská tajná služba „odhalila“ tzv. Sprisahanie pušného prachu - čiže zdanlivý pokus katolíckych atentátnikov s pomocou sudov pušného prachu, zhromaždeného v pivniciach, vyhodit' do vzduchu celú budovu parlamentu (spolu s kráľom). Dnes niet pochýb, že toto „sprisahanie“ od začiatku bolo provokáciou kráľovskej tajnej služby a jeho „odhalenie“ poslúžilo ako zámienka na otvorenie ďalšej kapitoly v dejinách penal laws.

V tom istom roku 1605 bol schválený jeden z najprísnejších protikatolíckych zákonov: Akt o predídení a vyhnutí sa nebezpečenstvu,

ktoré by mohlo hroziť od papistických rekurantov. Tento zákon katolíkom zakazoval bývať pri Londýne bližšie ako desať míľ a pohybovať sa viac ako päť míľ od svojho doterajšieho bydliska (na cestu dlhšiu ako päť míľ katolíci potrebovali súhlas štátnych úradov alebo anglikánskeho biskupa). Okrem toho vyznávačom katolicizmu sa zakazovalo vykonávať rad povolání, okrem iného nesmeli byť lekármi, právnikmi a lekárnikmi. Aj miesta v kráľovskej administratíve a armáde boli pre ne oficiálne neprístupné. Katolíci boli tiež postihnutí ponížujúcim majetkovým poškodením, pretože ak sa nezobášili pred anglikánskym duchovným, katolícki manželia nemali právo po sebe navzájom dediť. Navyše každý

mom Laudom, podporovaného Karolom I., ktoré podľa mienky puritánov príliš začali pripomínať „papistické pover“ (týkalo sa to napríklad arcibiskupom Laudom vrátených oltárov a liturgického oblečenia). V puritánskej nábožensko-politickej propagande počas občianskej vojny na úrovni monarchie hanili pápeža aj katolíkov (medzi nimi zvlášť jezuitov - „černokňažníkov“ v očiach všetkých protestantov). Puritáni vedení Oliverom Cromwellom po víťazstve nad kráľovskými vojskami nielenže anulovali reformu arcibiskupa Lauda, ale zároveň dokončili očisťovanie anglického verejného priestoru od posledných pozostatkov „papistických povier“.

Práve pod týmto heslom sa uskutočnila okrem iného akcia dekrucifikácie - to jest ničenie pricestných krížov (vrátane takých, ktoré mali stáročné dejiny a nevyvrátiteľnú umeleckú hodnotu).

Presne taký osud postihol nádherné londýnske kríže, ktoré prežili obrazoborectvom z čias Henricha VIII. a Eduarda VI. Roku 1643 puritáni zničili St. Paul's Cross (Križ svätého Pavla), ktorý od 13. storočia stál pred Katedrálou svätého Pavla. V 15. storočí bol prestavaný, takže svojou podobou pripomínal gotickú ambonu. Keďže sa pri ňom vyhlasovali pápežské a kráľovské edikty, bol nazývaný aj „tribúna národa“.

V tom istom roku 1643 fanaticí protestanti zničili monumentálny Cheapside Cross v londýnskom City,

aspoň čiastočne obmedziť obdobie platnosti protikatolíckych „trestných zákonov“. Syn sľatého Karola I. si totiž pamätal na podporu katolíkov v záležitostiach Stuartovcov v ťažkom období puritánskej revolúcie a na politické puto, ktoré ho spájalo s katolíckym Francúzskom. Tým skôr, že mladší brat Karola I. Jakub (od roku 1685 anglický kráľ Jakub II.) bol horlivý katolík.

Tieto plány však boli účinne torpédované anglickým parlamentom ovládaným protestantmi. Roku 1673 Dolná komora schválila tzv. Test Act (Akt skúšky), ktorý bol podľa historika Normana Daviesa „inštitucionalizáciou netolerancie vo veciach náboženstva“. Všetkým ľuďom v kráľovskej administratíve a armáde tento dokument ukladal povinnosť nielen zložiť „prisahu o supremácii“ (to jest uznať kráľa za „hlavu Cirkvi v Anglicku“), ale vyžadoval od nich aj podpísanie vyhlásenia odmietajúceho najdôležitejšie dogmy katolíckej viery (tzv. deklarácia proti papizmu), predovšetkým cirkevnú dogmu o transsubstanciácii - o reálnej prítomnosti Krista pod spôsobmi chleba a vína po konsekrácii počas svätej omše.

Toto parlamentom nanútené vyhlásenie znelo: „Slávnostne a celkom úprimne pred Bohom vyznávam, svedčím a potvrdzujem, že verím, že vo sviatosti Pánovej večere sa neuskutočňuje nijaká transsubstanciácia chleba a vína na Kristovo telo a krv a že uctievanie a vzývanie mena najsvätejšej Panny Márie a všetkých ostatných svätých vo forme, ako to dnes robí Cirkev v Ríme, je modloslužobnou poverou.“

Roku 1678 Dolná komora ešte posilnila protikatolícku legislatívu, keď schválila zákon zakazujúci katolíkom zasadať v parlamente a zároveň prikazujúci všetkým poslancom predložiť spomínané vyhlásenie o transsubstanciácii. Ďalšie zosťrenie „trestných zákonov“ nastalo po tzv. Slávnej revolúcii roku 1688 - to znamená po úspešnom prevrate proti katolíckemu kráľovi Jakubovi II., ktorým sa k moci dostal protestantmi podporovaný Wilhelm Oranžský (ako Wilhelm III.). Slávna revolúcia je opodstatnene pokladaná za definitívne potvrdenie zvrchovanosti parlamentu nad monarchiou. Zároveň otvorila ďalšiu kapitolu v prenasledovaní anglických katolíkov.

Roku 1699 Dolná komora konkrétne schválila Akt o ďalšom predchádzaní rastu papizmu. Stanovil vysoké peňažné odmeny za pomoc úradom pri chytení katolíckeho kňaza (čo prirodzene rozkrútilo špirálu donášačstva proti katolíkom). Každý katolík, ktorý dovŕšil 18. rok života a nezložil „prisahu o supremácii“ a „deklaráciu proti papizmu“ (to jest proti katolíckej viere v reálnu prítomnosť Krista v Oltárnej sviatosti), bol na základe tohto zákona zbavený svojho majetku a možnosti nadobúdať nový. A jeho majetok bol odovzdaný protestantským členom jeho rodiny.

Ekonomické postihovanie katolíkov potvrdzovali nasledujúce „trestné zákony“, ktoré parlament schválil za vlády Juraja I. (1713 - 1727) z hannoverskej dynastie. Konkrétne bolo vtedy zavedené dvojité zdanenie usadlostí, ktoré boli majetkom katolíkov, a boli vymerané osobitné dane len pre katolíkov, ktoré mali charakter typického vyvlastnenia (stanovil to napr. Akt udelenia pomoci Jeho kráľovskej Výsosti zavedením dane pre papistov z roku 1722).

tuálneho bydliska. „Trestné zákony“ z čias Alžbety I. vytvorili právny rámec na prenasledovanie anglických katolíkov. O jednom z nich - svätom Edmundovi Championovi bola reč v predošlej časti. Avšak katolíckych mučeníkov v alžbetínskej dobe bolo viac. Len medzi rokmi 1581 a 1603 bolo viac ako 150 kňazov a laikov umučených za „zločin papizmu“.

PROTI „PAPISTICKÝM REKUZANTOM“ A KRÍŽOM

Roku 1603 po smrti Alžbety I., ktorá nemala potomkov, sa ujal moci v Anglicku Jakub I. Stuart (zároveň aj kráľ Škótska). Nádeje katolíkov, že spolu s panovaním syna katolíckej kráľovnej Márie Stuartovej, sľatej na rozkaz Alžbety I., sa pre nich začnú

„rekuzant“ bol pozbavený práva vykonávať právne úkony pred kráľovskými súdmi a jeho svedectvo ako svedka bolo pri súde automaticky pokladané za neplatné.

Roku 1640 sa v Anglicku začala tzv. puritánska revolúcia, ktorá roku 1649 priviedla na popravisť syna a nástupcu Jakuba I. - Karola I. Sturta. Neslobodno zabúdať, že pre puritánov - radikálnu odnož anglického protestantizmu - hlavným kameňom úrazu nebolo ani tak úsilie Karola I. obmedziť práva parlamentu, ako skôr nimi vnímaný nebezpečný „duch papizmu“ v Anglikánskej cirkvi. Jednalo sa predovšetkým o liturgické reformy uskutočňované anglikánskym arcibiskupom Willia-

ktorý bol postavený v 13. storočí kráľom Eduardom I. na pamiatku jeho zomrelej manželky. Bola to štvorposchodová konštrukcia, na vrchole ktorej bola socha Krista. Roku 1647 puritáni zničili ďalší gotický kríž - Charing Cross, tiež postavený Eduardom I. ako modlitbu za dušu jeho zomrelej manželky. Dodatočným dôvodom, ktorý pohoršoval puritánov, bolo to, že mramorový kríž bol obrátený smerom k Rímu.

ZLOČIN REÁLNEJ PRÍTOMNOSTI KRISTA

Roku 1660 po Cromwellovej smrti sa na Ostrovoch vrátila k moci dynastia Stuartovcov. Karol II. Stuart sa na začiatku svojej vlády snažil